

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egysz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A debreceni indítvány s a református egyházalkotmány alapelvei.

III.

Utóbbi cikkünkben azt mondtuk, hogy a nagy lélekszámmal bíró s egységes szervezetű egyházak fokozottabb mértékben rá vannak szorulva az egyházmegyei ellenőrzésre és felügyeletre, mint a kisebb egyházak. Ezen állításunkkal szemben a Szinay-féle indítvány ugyanazoknak „önálló és minden gyámkodástól ment traditionalis szabadságára“ s ebből folyó „hatalmas erejére“ mutat rá s éppen Debrecenre illetőleg „az évszázados usus által szentesített joggyakorlat“ alapján sürgeti, hogy „az egyházmegye hatósága alól vétessék ki.“

Azokból, a miket eddig elmondottunk, világos ugyan, hogy a kérdést nem az „usus“ hanem a református egyházalkotmány szellemében lehet csak eldönteni s a ki e tekintetben törvényhozási, vagy pláne „törvényváltoztatási“ indítvánnyal lép elő, annak legnyomósabb érveit innen kell mérítenie. Minthogy azonban a debreceni indítvány itt már az általános s elvi jelentőségű fundamentumról lesiklik s csaknem kizárólag Debrecenre szorítkozva ennek exclusiv közjogi állását részint a múltból, részint a jelenből vett példákra való hivatkozással védelmezi: legyen szabad nekünk is ez irányba fordulni s álláspontunk igazolására egy pár konkrét példát futólag felemlíteni.

Az egyházi törvények 64. §-a azt mondja hogy: „A magyarországi reformált egyház törvényhozó gyűlése a zsinat.“ Ebből, mint általában a zsinatpresbyteri rendszer szelleméből természetesen következik, hogy azok a törvények, melyeket a zsinat megalkotott s Ő felsége a király szentesített, minden egyházat köteleznek s még a reservált jogok is, — ha ugyan vannak ilyenek, — csakis e törvények szigoruan megállapított keretein belől érvényesülhetnek.

Már most tudva van, hogy p. o. az egyházközségi közgyűlések szervezetét már az 1881-iki debreceni zsinat kimondotta s az egyházközség számára fentartott ügyek feletti határozás jogát az egyes egyházkerületekre bizta. Ez alapon a maga szabályrendeletével a mi egyházkerületünk is idejében elkészült s azt minden, területén lévő egyházra kötelezővé tette. Ezek aztán a törvényes alapon nyugvó szabályrendeletnek mindnyájan engedelmességek; egyedül Debrecen volt az, mely több mint egy évtizeden át azt a testületet nem ismerte; még csak meg sem alakította.

Mi a magunk részéről az egyházközségi intézményért egy cseppet sem lelkesedünk; sőt azt a református egyházalkotmány alapelveivel merőben ellentétesnek gyakorlatilag meg éppen veszedelmesnek tartjuk; mi úgy gondolkozunk, (s ezt már fentebb ki is mutattuk!) hogy a református egyház kormányzásának a joga kizárólag a presbyteriumot illeti, — mint „jus divinum“ s e jog gyakorlásában a presbyterium semmiféle más kollégiummal nem osztozhatik, nem még akkor sem ha, — a mint az tényleg van, — ennek a második testületnek, vagy egyházközségi közgyűlésnek szavazattal bíró tagjai magok a presbyterek is; mert ebben a testületben a presbyterium mégis csak a kisebbség s így az egyházkormányzás joga közvetve a tömeg kezére jut, mi a kálvinizmus elveivel merőben összeegyeztethetlen. „Plebis multitudo non regat actionem, sed observet ut testis et custos, ne quid per libidinem a paucis geratur!“ Mondja Kálvin. Tehát van ugyan joga a tömegnek is, de ez a jog ugyszólva csak korrektív jog az egyházi egyedül törvényes organumok esetleges önkénye ellen; mely jog az egyházi felsőbb hatóságokat mint forum correctivumokat ismét szükségszerűleg feltételezi. Sokat lehetne erről írunk, de hogy röviden végezzünk a kér-

déssel, csak azt említjük meg, hogy ez az intézmény a mi alkotmányunkba — tudvalevőleg az erdélyi egyházkerület nyomására csuszott be; Erdély pedig, — a mint valószínűnek tartjuk, — a bárcasági lutheránus szászoktól vette át, a kiknek egyházalkotmánya, viszont nem más, mint a németországi lutheránus egyházalkotmány. Benne van p. o. abban a királyi „Kabinetsordre”-ban, a melylyel Fridrich-Vilmos porosz király 1835-ben a westfaliai és Rajna-provinciai evangélikus gyülekezetek alkotmányjogi viszonyait rendezte.*

Ez a nézetünk az egyházközségi közgyűlési intézményről. De ha már egyszer alkotmányunkba a zsinat által bevétetett; ha reá nézve törvény hozatott s annak szigorú megtartását a falusi kisebb gyülekezetektől megköveteljük: akkor mindaddig, míg alkotmányunkon a törvény nem változtat, köteles lett volna a törvénynek engedelmessé a debreceni egyház is s ha több, mint egy évtizeden át nem engedelmessé, ez csak úgy történhetett meg, hogy nem vetette magát alá sem az egyházmegyei, sem az egyházkerületi felsőbb hatóságoknak s ezeknek ellenőrző jogát magára nézve el nem ismerte.

Ez az egyik példa.

A másikat még közelebbről vesszük. A debreceni indítvány, mikor a nagy egyházak jogi állásának a mostani törvényes alaptól eltérő rendezését sürgeti, nagy súlyt fektet a vagyonkezelés biztos s könnyen áttekinthető menetére is s tagadja, hogy „a vagyoni erőben és népességben hatalmas gyülekezetek ügyei ellenőrzésének az egyházmegye és esperesi látogatás alá helyezése sikeres törekvés volna.” Pedig lássuk csak mi történt Debrecenben a közelmúltban?

Pár évvel ezelőtt leég az Ispotályi torony s összeolvadnak a benne elhelyezett harangok. Csakhamar kiderül, hogy tűz ellen sem a torony, sem a harangok nem voltak biztosítva. Ki a felelős? Egyházi részről az állítatik, hogy a torony nem az eklézsiáé, hanem a városé s enuélfogva a mulasztás nem az egyháztanács hanem a város részéről történt. A városnak azonban összes épületei biztosítva vannak s ha a város az Ispotályi tornyot nem biztosította, ez csak azt igazolja, hogy a tornyot a város nem tekintette a magáénak; s igaza volt, mert a leégett tornyot nem is a város, hanem az egyház építette fel. Mi most nem kérdezzük azt, hogy vajjon mi történt volna akkor, ha ez a mulasztás egy falusi gyülekezet presbyteriumán esik meg; azt se kérdezzük, hogy vajjon a jóhiszeműek a harangokat is a város tulajdonának tar-

tották-e? Egyszerűen arra mutatunk rá, hogy mindez aligha másképpen nem létt volna, ha Debrecen a canonica visitatiót már korábban bebocsátja.

Mert hiszen annak a figyelme minden ilyenre kiterjed s éppen a tűzbiztosítás is elsődrendű gondjai közzé tartozik.

A vagyon-kezelést tehát az egyházmegye hatósága alól való kivétel indokai közzé felvenni éppen nem lehet.

Szinay Gyula ur, — mint a ki több éven át Hajdúvármegye tisztügyésze volt, — jól ismeri a törvényhatóság területén levő árvapénztárak kezelési menetét és szabályait s ha a Kriván-féle esetekre nem gondol is, nyilván jól tudja, hogy a vármegyei számvevőszék sem nem felesleges, sem nem sértő a vidéki községek vagy városok érdemes magistratusaira nézve. Ne legyen az a canonica visitatio ellenőrzése a városi egyházakra nézve sem. Nagy s az életet nem ismerő ember által alig sejtett szellemi, erkölcsi és társadalmi hatása van annak a visitationak, mivel már maga Luther tisztában volt, mikor 1527-ben Szászországban legelső visitationalis körutját megtette. S őseink praktikus bölcsességének egyik legszebb bizonyossága, hogy ezt a visitatiót, mint intézményt alkotmányunkba korán beillesztették. Hogy aztán ez a visitatio és ellenőrzés az egyházmegye kikerülésével meg nem történhetik, sem ennek akarata ellenére valami más magasabb fórumra át nem ruházható: az a zsinatpresbyteri református egyházalkotmány szelleméből önkényt következik.

Hivatkozik az indítvány az 1822. évi Pesten tartott generalis konvent határozataira is s különös nyomatékkal említi fel, hogy a debreceni egyház „önkormányzati önállóságát, kivételes helyzetét egyházi főhatóságaink a múltban is mindenkor elismerték és méltányolták.”

Ez igaz annyiban, a mennyiben az 1822-iki generalis konvent a debreceni eklézsiának az iskolai s főként a kollegiumi ügyekre nézve szembeszökő jogokat adott s azok fentartását még az egyházkerületi közgyűlés jogainak határozott megrövidítésével is biztosítani kívánta. (p. o. a főiskolai tanárválasztásoknál annyi szavazati jogot adott a debrecenieknél, mint az egész superintendentiának; a debreceni egyház gondnokát „coadjutor kurátori” joggal ruházta fel s ezért van helye neki ma is a kerületi közgyűlésen stb.)

De legyünk tisztában itt is az elvi kérdésekkel; szántunk mélyebben s ne építsünk semmit a káprázatra.

A mi egyházalkotmányunk az egyházkerületekben fejlődött ki s a konvent eredetileg nem

* „Kirchenrecht” v. Richter. Anhang 67. 1.

is egyéb, mint egy határozathozatalra nem jogosult testület, melynek végzése csak az egyházkerületek hozzájárulása után birtak kötelező erővel. Az ős református egyházalkotmány absolute sem nem ismeri, sem nem türi. Annyira nem, hogy a zsinat szünetelése idejére rendesen maga az utolsó zsinat intézkedett olyan közegről, mely aztán a végrehajtó hatalmat gyakorolta; de kizárólag és mindig csak a zsinat nevében. A forma aztán, melyet ez a közeg magára öltött, különböző volt. Így p. o. a francia és németalföldi zsinatok rendszerént egyik vagy másik gyülekezetet bízták meg s ennek a gyülekezetnek volt kötelessége a folyó ügyeket elintézni s a legközelebb összeülendő zsinat helyét, napját és tárgysorozatát megállapítani. Másutt e célra a zsinat a maga kebeléből egy állandó választmányt („collegium qualificatum“) alakított. Ilyen választmány volt p. o. a skót egyházban a „Commission of the General Assembly“ vagy az Alsó-rajnai egyházakban a „Collegium moderatorum“ (a zsinati elnök, egy assessor és 2 scriba).

Ilyen körülmények között konventi végzésekre hivatkozni református embernek akkor mikor „törvényváltoztatási indítvány“-ról van szó, legalább is különös dolog. Hiszen az az 1822. évi generál konvent, mely a Tiszántuli egyházkerület és a debreceni egyház viszonyát szabályozta, *királyi parancsra* ült össze, még pedig azért, mert az ügyek annyira el voltak már ekkor mérgesedve Debrecen és a kerület között, hogy p. o. Budai Ézsaiás a konventen ünnepelesen kijelentette, hogy ő ilyen viszonyok között, ha megválasztatik, nem fogja elfogadni a superintendensi hivatalt.

Azt sem szabad elfelejteni, hogy e királyi beavatkozásra s általában arra, hogy a dolgok ide fejlődtek, nem a superintendensia szolgáltatott okot, hanem (s itt — hogy a mit mondunk zokon ne essék, — szószerént idézünk a konvent jegyzőkönyvéből!) „A debreceni Convent jegyzőkönyve 7, 8, 9, 12, 15, 16, 20 és 31. pontjai újra felolvastatván, minekutánna ezen pontok foglalatjából az tetszene ki, hogy azon debreceni konventben történt némely kedvetlenségekre a Sz. k. Debrecen városa ref. eklézsiája nevében beadott irások szolgáltatnak alkalmosságot.“ stb. (Bizony ne igen hivatkozzunk azokra a konventi végzésekre, mert p. o. ha visszafelel egy levelet fordítunk az 1821. évi októberi konvent jegyzőkönyvébe azt is beírva találjuk, hogy: „A debreceni ecclesia már nhi. Sinay Miklós idejében az egyenetlenség kovászának nevezett“ („quae Ecclesia ipsis jam Superintendentis Sinay temporibus fermentum Dissensionum no-

minata est.“) Nem a régi sebeket akarjuk ez idezettel felszakgatni, mert azok a sebek senkinek jobban nem fájnak mint nekünk, az is távol van tőlünk, hogy magát a gyülekezetet okoljuk; hiszen a gyülekezet e kegyetlen játékból alig tudott valamit; csak arra akarunk kit-kit emlékeztetni, hogy Debrecenben már 1821. és 1822-ben is voltak, kik járomnak tartották nemcsak az egyházmegye, hanem az egyházkerület felügyeletét és ellenőrzését is!

A fő azonban az, hogy mint mondánk, az a 22-iki konvent nem alkotmányos uton, hanem a király parancsszavára gyült össze. Világosan ki van ez mondva a konventi végzések 1-ső pontjában s aztán abban az imádságban is, melylyel Báthory Gábor dunáninnyi superintendens a konventet berekesztette. („Kegyelmes Fejedelmünknek atyai szívet úgy igazgattad, hogy miniket egybegyűjtene“ stb.) Ennek a konventnek végzése tehát kettős szempontból is kifogás alá esnek s felettébb csodáljuk, hogy ezt nekünk kell a debreceni indítvány megtevőivel szemben emlegetni. Az a 22-iki konvent már pusztán az alkotmányjogi forma tekintetében is semmis; a mire nézve különben kéznél fekvő bizonyosság az is, hogy végzéseinek kötelező erejét csupán a királyi megerősítésből merítette. Mert éppen ez a körülmény mutatja, hogy a konventnek semmi rendelkező hatalma nem volt akkor sem; hogy szükséges volt határozatainak súlyát és érvényét királyi megerősítéssel fokozni; holott rendes körülmények között ez a királyi megerősítés csak a törvényhozó testület, tehát a zsinat által alkotott törvényekhez kívántatik meg.

De ettől eltekintve is; noha mint mondva volt, az az 1822. évi konvent a debreceni eklézsiának kétségtelenül kiváló jogokat adott, kissé mégis csak bajos ennek végzéseiből azt a konkluziót vonni ki, hogy: „a nagy egyházak az egyházkerülettel szemben abba a viszonyba lépjenek, a melyben azzal az egyházmegyék állanak. Hogy lelkész-elnökeik az espere-sekkel, főgondnokaik az egyházmegyei gondnokkal egy rang és jog és kötelességkörbe helyeztessenek; hogy az egyházi felsőbb hatóságokba, testületekbe történő választásoknál a választási jogot az egyházmegyék módjára gyakorolják; határozataik az egyházkerülethez fellebbeztessenek.“

Ilyen privilégizált jogokra az a 22-iki konvent teljességgel nem gondolt! Az a debreceni egyháznak a kollégiummal szemben fennálló jogviszonyait rendezte de annak a „mixta deputatio“-nak, mely a Főtiszt. superintendensia kebeléből kiküldetve, arra köteleztetett, hogy „a cassák és jövedelmek felől minden esztendőben

szorosan számot vegyen s a *superintendenti-ának* (!) jelentsen“ más feladata soha nem volt, mint a kollégium anyagi ügyeinek administrálása. Az ebből a megbizatásból reá háramló jognak ma is birtokában van a debreceni egyház és pedig sokkal nagyobb mértékben, mint a hogy az a megváltozott viszonyok és teherviselési arányból okszerűleg következnek. S csodáljuk, hogy az „arányos“ jogmegosztás elvénél Szinay ur erről egészen megfedekezni látszik. Ezt a kérdést azonban most nem feszegetjük; majd meghozzák az idők a reformot e tekintetben is. De azt ujrameg újra hangsúlyozzuk, hogy a *református egyházalkotmány alapelvei szerént a gyülekezetek egymással teljesen egyenjogúak s csak azért, mert városi egyház valamelyik, több jogra a falusinál nem számíthat.*

Annyira fundamentalis és soha fel nem adható elve ez a kálvinizmusnak, hogy ha ez az elv elbuknék, ezzel együtt sirba temetnők azt a másik szép elvünket is, mely a református lelkészek egyenlőségét hirdeti, azon az alapon, mert mint a *Helvetica Confessio posterior XVIII. 16-ban* mondva van: „Data est autem omnibus in Ecclesia ministris una et aequalis potestas sive functio.“ Ugyanilyen szellemben szól a skót „Second Book of Discipline“ Chapt. II. 6; a „Confessio Gallicana“ art. XXX. a „Confessio Belgica“ art. XXXI. stb.

Pedig ez az elvünk ismét csak a „materiale principiumból“ a „christokratiából“ folyik s hatalmas erősségünk minden hierarchia ellen; holott a debreceni indítványban ott lappang már ennek a csirája is, mikor a városi egyházak lelkész-elnökeinek az esperesekkel egyenlő rangot akar biztosítani.

Valódi református alkotmányjogi szempontból rangról még az espereseknél sem lehet szó. Ők az esperesi tiszttel csak időről-időre bizatnak meg s életfogytig tartó megbizatást az igazi kálvinista egyházalkotmány nem ismer.

Papi egyenruha és Protestáns Naptár.

A címül vett két dolog foglalkoztatja mostanában a „Magyar Szó“ útján a protestáns közvéleményt.

A papi egyenruha kérdését szélesebb hullámokat vert teréről M. L. a „Magyar Szó“ egyik rovatvezetője a maga medrébe visszaterelte ugyan, de mégis sok oldala van e kérdésnek a melyeknek figyelembe vételével lehet minékünk erről tárgyalni.

Olyan értelemben vett papi ruha viselését nem engedi meg a ref. papság anyagi helyzete, hogy ajtónkon kilépve soha azt a forma ruhát el ne hagyjuk — a mint némelyek óhajtanák — de nem is volna az helyes dolog.

1. Nem pedig azért, mert nem áll az, a mit egyesek az említett lapban vitattak, hogy formaruha nél-

kül nincs nekünk tekintélyünk. Mert hiszen a jelen viszonyok között minden tisztességesen öltözött ember, ha közelebbről valahol nem ismerik, megkapja bárhol a külsője után megérdemelt címét.

Az a prot. pap a ki polgári ruhában oly tisztességesen megjelenni nem tud, hogy illendő címet kapjon külseje után, siralmasan fog kinézni kopott papi ruhájában is.

2. A protestáns lelkipásztorok nyolcvan százaléka mezei gazdálkodást, baromtenyésztést űz, e végből vásárokat jár. Ugyan mi szükség volna arra hogy a papi tekintély emelése végett a buza és barompiacokon kartársainkat a formaruhában lássuk. Megvallom, eddig is fájó szívvel láttam a gombos zsinati kabátokon a napi táplálkozásnak s a liba és stb. vásároknak külső nyomait.

Legyen az a papi egyenruha kizárólag hivatalos használatra készült, és ne legyen az soha semmi körülmények között siralmas elhagyatott.

Praxisból beszélek, mert nem egyszer volt megbotránkozásom tárgya lelkészársalmnak hivatalos funkciójánál való elhanyagolt megjelenése.

Pedig a ref. lelkész papi palástjának beszerzése a lehető legolcsóbb, egy rend fekete ruha, ha azt megkiméljük egy évtizeden keresztül eltart, mégis vannak, a kik ezen tisztességes ruhadarabok hiányában, szegényeségeket hozzák okul.

A lelkipásztor hivatalos ruhája, olyan, mint a munkásnak a maga szerszáma. Önmaga iránti kötelessége azt rendben tartani.

Egyházi felsőbbségünk azonban ezzel mind ez ideig nem törődött. Mihelyt visszatartanak csak egy ízben a szegénység címén kért segélyt ruhára valakitől, mindjárt többet adna ugy az illető, mint társai a külső megjelenésre.

Hiszen majd mindannyian szegények vagyunk, és kinek-kinek megvan jövedelméhez mérten a maga kiadása, s nem ritkán látjuk legszegényebb kartársainkat a legkifogastalanabban öltözni. E tekintetben tehát a szegénységre hivatkozás nem menthető.

Legyen bár, avagy nem, hivatalos egyenruhánk, szabjon reánk a zsinat Zrinyit vagy Atillát, részemről mindegy, én hivatalos kötelességeim végzése közben a felsőbbség rendeletéhez képest felöltöm. De bármilyen legyen is az a ruha, tagadom hogy az valaha az én tekintélyemen csak egy porszemnyit is emeljen.

Az a formaruha csak addig ad tisztességet; míg viselőjét nem ismerik, miután tisztában vannak az illetővel azé a tisztesség a ki viseli, vagy ellenkezőleg.

Különben e lap augusztus 30-iki számában e kérdésben hozott idézetnek szavait teljes mértékben a magamévá teszem.

A mi pedig a tervbe vett Protestáns Naptár ügyét illeti, megvallom nekem ezzel szemben is aggályaim vannak.

Hiszen van nekünk egy nagyon is meghatározó jótékony célú Protestáns Naptárunk az *árvaházi*. Azokat a filléreket, melyeket az új prot. kalendáriumért adunk, ettől az intézménytől vesszük el.

Nem ismerem közelebbről az árvaház helyzetét, hogy vajjon rá van-e az utalva nagyon eme jövedelemre, de legyen bárhogyan, ezt a szép multu, jól szerkesztett és népszerű naptárt kár lenne divatos áramlatokért feláldozni.

Ezeket kívántam én e két dologra nézve közzé tenni. Lássuk ki mit szól hozzá, felajánlván az utolsó szót a szerkesztőségnek.

Felsővégesi.

TANÜGY.

Másolata

Szatmár vármegye kir. Tanfelügyelősége 2827/1902. sz. iratának.

„Valamennyi államilag segélyezett községi és felekezeti iskolák Igen tisztelt Iskolaszékeinek. Az 1893. évi 26. t.-c. alapján tanítói fizetés kiegészítés és év-ötödös korpóllék címén államilag segélyezett községi és felekezeti elemi népiskolák sok helyen nemcsak az elhelyezés és felszerelés, hanem a mi legszembeötlőbb, az általános tanításnak eredménye szempontjából is alapos kifogás alá estek. Minthogy pedig egyfelől azon közel harmad-felmillió korona évi teherre való tekintettel, melyet az államkincstár ezen iskolák legégetőbb bajainak orvoslására és az iskolafenntartók terhének ugyanoly mértékben való enyhítésére magára vállalt, másfelől az egységes magyar nemzeti állam jogosult érdekeire figyelemmel, nem nézhető közönbösen, hogy ezen iskolák, melyeknek fenntartása az államsegély által tetemesen meg könnyítettett elhelyezés felszerelés tekintetében a törvényes követelményeknek meg ne feleljenek, minthogy végül az állami segélyezéssel a tanítók anyagi helyzete tetemesen javult s ezen körülmény azok működésével szemben fokozottabb igényeket támaszt, semmi szin alatt el nem nézhető, hogy ezen tanítók működése a tanítási eredmény tekintetében, a törvényes követelményeknek meg ne feleljen, a nm. vallás-közoktatásügyi Minister Úr 29393/902. sz. a. kiadott magas rendeletével felelősség terhe alatt utasított, hogy ezen iskolák állapotának és a tanítók működésének ellenőrzését szigorúsággal és pontossággal gyakoroljam, mindazon áll. segélyezett iskolák fenntartóit, hol az iskolai épület a követelményeknek nem felel meg, tulszofolt, a felszerelés hiányos, ezen iskolai épületeknek jövő év szeptember hó 1-ig leendő helyreállítására, kibővítésére, vagy újra felépítésére, új tanítói állomás létesítésére, míg a kellő felszerelésre azonnal hívjam fel, mert ennek elmulasztása, vagy az iskola-látogatásom alkalmával tapasztalt törvényes követelményeknek meg nem felelő tanítási eredmény esetén nemcsak az államsegély megvonása, hanem az ezen iskolák gyors megintései iránt is haladéktalanul intézkednem kell. Midőn ezen körülményről megfelelő sürgős intézkedés és mihez tartás végett az igen tisztelt Iskolaszéket értesitem, felkérem az érdekelteket, hogy az itt nyilvántartott türethetetlen állapotban levő iskolák rendbehozása, kibővítése, vagy ujjaépítése, új tan. állomás létesítésére, kellő felszerelésére nézve hozott határozatát ide — sürgetést be nem várva — f. év szept. 20-ig beterjeszteni, a most működő tanítókat pedig ezen átiratomról azonnal, az ez után alkalmazottakat működésük megkezdésekor értesíteni sziveskedjék“ Szatmár, 1902. évi aug. hó 19-én Kovács Béla kir. tanfelügyelő.

E szerint tehát az államsegély megvonatik azon egyházaktól, melyek megfelelő iskolát kellő felszereléssel elő nem állítanak egy rövid év leforgása alatt, sőt a felszerelés azonnal kívántatik. Hány szegény egyház képtelen csak erre is. Siessenek azért az egyházgyék, egyházkerületek a nagyobb mérvű segélyezéssel, hogy az édes anyai kebelről nagyon sok felekezeti iskolánk le ne szakadjon rövid idő alatt. Siessen különösen a Mgos. Convent. A mi hasznót a földhitelintézet vett fel eddig felekezeti pénzünkből, hadd használ-

ják fel ezután szegény egyházaink iskoláik megmentésére. Sokan sokszor mondtuk már ezt. Legyen fogantatja már mig nem késő. A tanfelügyelői levélnek egyedül azon pontját neheztelem, hogy a „meg nem felelő tanítási eredmény“ miatt is kilátásba helyezi az áll. segély megrovását.

Veress Imre,
ev. ref. lelkész.

KÖZÉLETÜNK.

Az egyháztársadalmi tevékenység módjairól.

Memoriola Dr. Imre József javaslatára.

(Felolvasatott Beregszászban a borzsaparti és tiszaháti kör közös lelkészi értekezletén 1902. szeptember hó 1-én.)

Igen tisztelt lelkészi értekezlet!

Elnökünk megbízásából foglalkozom most dr. Imre József ur javaslatával, a melynek minden pontját elfogadok, magamévá teszek.

És most azt hiszem elegendő tettem kötelességemnek, mert a javaslatot elolvashatván minden református lelkész a Debr. Prot. Lapból, más véleményben nem is lehet, így egyéni előadói véleményes javaslatot, elbírálást adni felesleges is, mennyiben azonban elnökünk által adott megbízást elfogadtam, habár alapjában helyesnek is tartom azon javaslatot, melyet dr. Imre József ur a tiszántuli egyházkerületi reform. egyházi értekezlet f. évi május 21-én tartott nagyválasztmányi gyűlése elé terjesztett, részleteire illetőleg a javaslat keresztül vitele előtt, nem megszívlelendő észrevételeim vannak, melyeket az igen tisztelt lelkészi értekezlet előtt következőkben van szerencsém előterjeszteni.

Az I-ső főpontban foglaltak helyesek, de kevésnek tartom, hogy a vallásos élet fejlesztését és általában az egyházi és társadalmi élet nemesítésére irányuló tájékozást az esperes urak beszerzett vagy közvetlen észlelt adatokból merítsék. A mai viszonyok és az egyházmegekben az egyházaknak jelenlegi beosztása az, esperesi hivataloknak nagymérvű és különféle természetű elfoglaltatása, munka tulterheltsége nem engedi és nem is engedheti, hogy személyesen, tehát közvetlen tájékozódást szerezzen. A beszerzett adatokat pedig én — engedelmet kérek itt e triviális, e közönséges kifejezésért — a semminél is semmibbnél tartom.

Igen! én nem tartom elegendőnek, hogy az esperesi hivatalok beszerzett tájékoztatásokkal álljanak elő az egyh. ker. értekezlet nagyválasztmányának; mint az egyháztársadalmi tevékenység vezetője, mint megyei központi szerv ismerje meg maga közvetlen az egyházak állapotát, azt kívánom, azt óhajtom, hogy az esperesek személyesen győződjenek meg az egyházak állapotáról s aztán saját meggyőződésökből, saját tapasztalataikból összegyűjtött adatokkal álljanak elő, nem úgy, mint ma innumerabiliter megtörténik.

Kényes dolog, — ismét lehetetlenség — hallom e szavakat. Nem éppen. Lássuk saját egyházmegegyénket, van benne 67 egyház a társ- és leányegyházakkal együtt. Hát kérdezem tisztelettel, képes az az esperes, hogy emberfeletti erőt végezzen, képes-e különösen most, a midőn mindenütt meg lett szaporítva az irodai teendő, most a midőn egy kis falusi lelkésznek több a dolga, mint egy nagy egyházban 10—20 évvel ezelőtt?!

(saját praksisomból beszélek) képes-e most, midőn az esperesnek kell lenni papnak, repraesentálni kell saját állomáshelyén a megyében, egyházkerületében, foglalkozni kell tanügygyel, népiskolákkal, meg kell jelenni az iskolában úgy a megyei egyházakban, mint az egyh. kerületi közép- és főiskoláknak évről-évre vizsgálatain. Kezelni kell soknemű és című pénztárt, azokról pontos számadás vezetendő, kell lenni megyebizottsági tagnak (feltétlenül szükséges), övé az özvegyek és árvák sorsa, vezetni kell az egyház társadalmi életét, tanácsot kell adni semmiségnek látszó dolgokban, előtte van a nagyszámu levelezés, melyről tanubizonytságot teszen az esperesi napló, iktató, postakönyv s mindezekben felül az esperesnek még gazdálkodni is kell, ha azt akarja, hogy éljen s legyen képes e sokoldalú munkásságra.

Nem uraim! egy ember egyháztársadalmunk és vezetők egy kimagasló organuma így megölve nem lehet, de mert a bajokon mindenképpen segíteni kell, segítsen az egyházegyetem aesperességek felállításával, a mely állások a mai esperesi fizetés, illetőleg tiszteletdíj megtartása mellett megfelelőleg díjaztatva lenne, így aztán végezhetnék az ügyeket megosztva.

Ha ez így lesz, avagy az egyházmegyék kevesebb egyházakkal bírnak és a jelenben lévő egyházmegyék esetleg több felé daraboltatnak, több esperesi kerületre osztatnak, vagy az esperesi hivatalokban több hivatalnok vagy segéd lelkész alkalmaztatik, több lesz a főintéző, több lesz a munkavitel, több lesz az eredmény és az egyh. megyék esperesei személyes meggyőződést is többször vehetnek az egyházak tevékenységéről.

En részemről csak így bizom abban, hogy egyházi tevékenységünk is nagyobb ellenőrzés mellett nagyobb eredményt mutasson.

A dr. Imre József ur közérdekű javaslatának II-ik pontjáról szolanom felesleges, részemről megmaradhat teljes egészében, hanem lássuk a III-ik pontot, illetőleg arra észrevételeim.

A válaszmány állandó figyelmet fordít stb. a) az iskolákban a nevelésnek igazi református vallásos szellemére. Szép gondolat, magasztos eszme, csak hogy akkor az összes népiskolai tanterv megváltoztatandó tankönyveivel együtt,* mert azokból református szellemet egy növendék sem nyer. (erről én már irtam a Debr. Prot. Lapban) Véleményem ösmerve levén önök által igen tisztelt értekezlet, ismétlésbe bocsátkozni nem akarok, de azért essentialiter szólok róla, mai tantervünk alapján a népiskoláink növendékeinek igazi reform. vallásos szelleméről a IV-ik osztályig szolanunk sem lehet. Az egyházkerületi tanterv terjengőségén a beregi egyházmegye által kiadott vallástani-táshoz készített tanterv a hiányon segíteni akart ugyan, de ez sem helyes és annak a célnak, hogy a népiskolákban református vallásos szellemet fejlesszünk, meg nem felel. Tanítjuk az iskolákban hosszú lére kibocsátva az ó-szöv. történeteit, hit- és erkölestant a ker. vallás szellemében, de nem eminenter reform. vallásos szellemben. Általunk a 12 éves gyermekek confirmáltatnak sokszor reform. vallásos tudatok hiányában. A ki népiskolai állapotainkat ösmeri. ezen nem is csudálkozhatik, mert tudja, hogy teljes beiskoláztatás falun csak a papiroson áll, ez lehetetlen is a szülék szegénysége folytán. A valóság azt bizonyítja, hogy a II-ik

* Nem tudhatom még, hogy a nagyvalászmány minő intézkedést tesz erre nézve, de minden esetre elvárhatjuk, hogy a tanterven és tankönyveken változtasson. L. J.

elemiből is elboesátjuk a gyermekeket, mert 12 évet betöltött. Vajjon hol lehet hát képzelní igazi református vallásos szellemet az ily gyermekeknek? hiszen ha azt állítja valaki neki, hogy ő nem református, még azt is elhiszi, csak az van szívében a mi a szellemet áthatja, azt tudja, hogy ő magyar vallású. Ha ezt, hogy magyar vallású, szívébe vette, magyarságának szelleme hatja át, miért ne lehetne átplántálni a reform. nevezet, vele a szellemet és vallásosságot?

Igen is lehet! Nézzük csak a róm. katolikusokat, ha én a legmagyarabb vidéken utazom is át, azt tapasztalom, hogy a róm. kath. gyermekek így köszöntenek: „Dicsértessék az Ur Jézus Krisztus“, megkérdezem tőlük, milyen vallású vagy? feleleli: róm. kath., a zsidó gyermek talmud szerint neveltetvén, mereven ragaszkodik a pájeszhez, inkább kész bármit is elszenvedni, mintsem attól megválják. A törökök, a mult évben olvastam, gyermekeiknek mindenek felett a khoránban foglaltakat tanítják. És a református gyermek? Végig tanulja az ó-szövetségnek minden történetét IV. osztályon keresztül, de nem tanulja a reform. hitet, az igaz reform. vallásosságot. Önök ismét mondhatják, ismét visszaestem régi hibámba, lettem türelmetlen és Isten tudja mi, ellensége vagyok a zsidó vallásnak, az ó-szöv. összes tudományának, melyből vallásunk fejlődött. Nem, igazán nem. *De ellensége vagyok annak a céltalan eljárásnak, hogy nem az tanítatik iskoláinkban, a mi a gyenge gyermek lelkében megmaradhatna; a mi támasza lenne nagy korában, az evangéliomilag megtisztított reform. vallás.* Am tanítassék az ó-szöv. történet is röviden, vagy olvasmány gyanánt a szebb történetek, de *mindenek felett ápolassék a szellem, reform. vallásos szellem.*

Apáink is az ó-szöv. történeteket tanulták, érvelnek sokan ezzel, igaz, de aztán nem szabad felejtenuk azt sem, hogy összes tankönyvük a hármast kistükör és a zsoltár, illetve énekeskönyv volt, keveset tanítottak, de jól és a kik tanították theologus tanítók voltak, kik másképp tanítani sem tudtak, mint kezökben a szentírással, hitbuzgósággal, reform. vallásos szellemben.

Az sokaknak, az nekem is kívánságom, hogy ezzel a mostani elavult szellemmel szakítsunk. A mint a róm. katolikusok az első osztálytól kezdve az iskola bevégzéséig a róm. kath. hitre fektetik a fösulyt, a szellemet oda irányítják, irányítsuk mi is saját reform. hitünkre, elannyira, hogy, ha az a róm. kath. 7 éves gyermek tud feleletet adni azon kérdésre, „melyik az egyedül üdvözítő igaz hit, tudjon feleletet adni a mi 7 éves gyermekünk is azon kérdésre, melyik az evangéliomilag megtisztított igaz hit?

Legyenek tankönyveink olcsók, de hasza át azokat a *reform. vallás szelleme*, legyen könnyen megérthető, a nép nyelvén írott, legyen olyan, hogy református hiveinknek nagy korában is kedves könyve legyen. Így meg lesz vetve alapja a reform. vallásos közszellemnek, — másképp a mai rendszerrel nem.

b) „Hitsorsosainknak megfelelő tartalmu, református irányu népes olvasmányokkal való kellő böségü ellátása“ mondja tovább a javaslattevő. Igen helyesen. De tegyük még hozzá, — ingyen ellátása. Higyjék meg uraim, hogy a róm. kath. Szent István, Szent László és más egyetek, melyek ingyen elárasztyják az embe- reket, boldogot, boldogtalant valláskülönbség nélkül, és általában a szegény földmivelő nép orakulumja a kalendáriumok, melyek legtöbbje kath. szellemü, több hivet szereznek Rómának, mint ezer csuha és százezer predikálás. A földmivelő és napszámos népünk szeret

olvasni, még pedig nagyon is szeret, — elolvas mindent — megmagol minden betűt, csak hogy a mag belseje sokszor férges és keserű, annak is árt, ki megette, nem emészthetvén meg; a reform. hitnek, egyháznak is árt, melynek tagja az olvasó. Adjunk mi is református szellemben írt könyveket ingyen, nem pénzért, mert tapasztalati dolog, hogy a Koszoru füzetei sem kellenek, mert bár olcsó, de pénzizü és a szegény embernek „drága kincs a hit“ de még drágább a krajcár, a mit szívéhez szorongat.

Bizony az a férfiú és nem más semmi és senki terjeszti el a reform. vallásos szellemet, ki egy reform. vallásos szellemben terjesztő ingyenes könyvtár megnyitása alapjára teszi le az alapkövet, nyitja meg erszényét és írja meg bőven kamatozó alapító levelét.

A III-ik rész e) és d) pontjait, ugyszintén az utánna következő javaslatokat, mint könnyen kivihetőket és minden irányban célhoz vezető ügyös intézkedéseket, szívem szerint pártolom.

És most igen tisztelt értekezlet engedjék meg, hogy én is mint ezen dolgokkal, javaslatokkal teljesen összefüggőt, egy javaslattal éljek.

Méltóztatnak tudni, hogy a beregi egyházmegye több egyházmegyével elvben egyesülve, kimondotta, hogy a László Albert debreceni könyvkereskedő ajánlatát az egyházközségi könyvtár felállítására tárgyában nem fogadták el, hanem belétek a Magy. Prot. Irod. Társaságba azon intentióval, hogy majd ezen társaság kiadványai fogják alapját képezni minden egyházi népkönyvtárnak és ezen kiadványok ingyen, illetve a tagsági díj fejében fognak megküldetni az egyházaknak.

Sajnos, hogy én ebben is csalódtam, mert a m. irod. társaság egyedül a prot. szemlélet adja és azokat, melyeket a közönséges nép is haszonnal olvashatna, nem. Azok drága pénzen kaphatók, — az ingyen küldött példányokat pedig rakoogatjuk a népkönyvtár részére, a nép nem olvassa, nem neki való, olvassa a pap, rágja a moly, és lepi a por.

Javaslatom tehát az, ez a közös értekezlet indítson actiót, irjon fel az egyházmegyéhez, kerülethez arra nézve, hogy miután a ref. egyházakban a népkönyvtárak felállítása volna a cél, és ezen népkönyvtárak célja a reform. vallásos szellem terjesztése, ápolása, az evangyéliomi keresztyén élet erősítése, nemesítése a magyar prot. irod. társaság ezen nemes célokat szem előtt tartva, mindazon egyházaknak, a melyek tagjai, mindennemű kiadványait kivételesen küldje meg ingyen a felállítandó népkönyvtár részére, annyival is inkább pedig, mert a prot. szemle egy tudományos irod. munkákból álló könyvtárnak képezheti ugyan alapját, de nem egy népkönyvtárnak, melyből az egyszerű földműves és napszámos is haszonnal olvashatna.

És most megköszönve az igen tisztelt értekezlet szives figyelmét és türelmét, maradtam

Csarodán, 1902. aug. 21-én.

Lánczy József,
ref. lelkész.

A nyiregyházi leány-internátus felavatása.

Egyszerűségében is mélyen megható ünnepélyességgel indult meg a nyiregyházi ev. ref. leány-internátus vallás-erkölcsei élete f. hó 10-én.

Pont 9 órakor érkezett a város négyes fogatán a vármegye főispánja alispánja, a város polgármestere, főjegyzője s utánok előkelő közönség, köztük a legnépesebb evang. egyház lelkésze s a róm. kath. főspe-

res; — természetesen, az egyházmegye ref. lelkészi karából többen, családakkal is, — a mindenben jó példával előjáró esperesünk családja is.

Az internátus ebédlőjében s a tágas folyosón ült és állott a diszes, művelt közönség. Aztán felzendült fennálló énekül a „Jövel szentlélek Uristen!“ S hogy eljött s hogy leszállott, hogy betöltötte a sziveket mennyei szent ajándékkal, szivbéli szent buzgósággal, bizonyosság reá az a könyekig megható, lelket fel-emelő, boldogító szent áhitat, mely előmlött minden arcon, minden szíven.

A „Te benned biztunk eleitől fogva“ egy énekverse után Görömbei Péter esperes imádkozott, úgy, a mint a lélek adta neki, úgy, a mint a helyzet és körülmény hozta magával, midőn annyit töprengő, tervelő, aggodó, reménykedő és munkáló lelke, hálaadással és áldó fohással állott a mindenható lélek előtt s áldást kért mindazokra, kik egy homokszemmel is járultak az internátus létesítéséhez. Ez ima után énekeltük a 130. dics. fennszárnyaló himnuszát. Aztán Bartók Jenő lelkészársunk, felolvasta tömör és lelkesítő alakban megkésztetett ismertetését, apellálva még mindig a prot. hitbuzgóság olajos korsajához, a mindenét odaadó özevegő megható jelenetét használva záradékol.

A program szerint, ezután még csak egy záró énekvers következett volna, de nem hiába figyelmeztette Krisztus Urunk tanítványait, hogy ne törjék fejüket a majdani mondanivalókon, mert a kívánatos órában megtanítja a mennyei Atya, mit szóljanak: — mintha szent ihlet szállta volna meg, — s bizonyára az is szálta meg vármegyénk alispánját, Szikszay Pált, azután a város polgármesterét Májerszky Bélát, azután a helybeli ev. egyház lelkészét Paulik Jánost mindannyian, kiválóan pedig az alispán ur, oly meleg, bensőséges, megható szeretettel ölelték ez új csecsemőt dajkáló kebelökre, hangoztatták a testvéri jóindulat és ápoló gond édes reménykeltő ígét, hogy szinte ott láttuk fejök felett az isteni lélek kettős lángját s éreztük melegét!

Óh, ne is hagyják el, dajkálják is, azzal a megbecsülhetetlen lelki erővel, mely előtt mindenek lehetőségek! . . .

Esperesünk válaszolt e beszédekre, késztette a lélek, aztán felzendült a királyi zsoltár: „Légyen te köfalaidban csendesség és jó békesség!“

A közönség széteszlott a helyiségekben, a hol minden eszköz megtalálható a mit csak a legujabb pedagógia a testi és erkölcsi nevelés szolgálatába állítani jónak látott.

Ünnepség után, egy kis bizottsági gyűlés is volt a paplakon, a történetek j.-könyvbe vétele végett. A szept. 16—17-iki e. m. közgyűlés gondoskodik majd a továbbiakról. Hanem a bizottság tagjait mélyen meghatotta egy legujabb adomány. Ugyanis Vitéz János volt lórontházai, jelenleg nyugalmazott lelkész az internátusnak ajándékozta, azon értékes és szépművű ezüst emléktárgyakat, melyeket egyházmegyénk ajándékozott neki azon alkalomból, midőn nyugalomba vonulva, a gyámpénztári hivatalról is lemondott, a mely gyámpénztárt, néhány száz forintról, az ő páratlan gondos szorgalma, figyelme, találatonysága, fáradhatatlan munkássága hordott össze sok-sok ezerekre . . . Ezt a drága, becses emléket is feltette a szent, áldozati oltárra, azon óhajával, hogy ez emléktárgyak értékesítettén, mindaddig tőkesítettessenek, míg a kamat egy leány neveltetési költségét fedezni fogja.

Este pedig, helybeli műkedvelők szép és kedves

előadást tartottak a színházban, a berendezés költségeinek fedezésére. Enekkar, monológ, egy felvonásos vigjáték, szóval a jó szivek olajos korsója, itt is szépen csörgedezett a telt színházban.

S ezzel elindultunk.

Mit hoz a jövő?

Bizunk abban, a ki kezdethez segített, a kitől száll alá minden jó adomány és tökéletes ajándék!

Bizunk a nemes vármegyében, városban, kik ezeket adtak.

Bizunk a jó szivekben, kik koronákkal, fillérekkel segítettek.

Magunk véreit, ezt a kimeríthetlen élő és éltető forrást, egyházkerületünket, s azokat a mélyen érző, folyvást áldozó, magasrangu nőket, „kiknek nevét folyvást jegyzi az Urnak angyala a jótett könyvénel mennyégben”, — ezeket nem is említve, inkább imádságunkba foglalva naponként, — ezek majd öntözik s az Ur ad növekedést!

„Uram! növeld a mi hitünket!”

*Andráshy Kálmán.**

Egyetemes lelkeszi értekezlet.

Szép számmal gyűltek össze a nagybányai egyházmegye lelkeszei folyó hó 10-én Szatmáron egyetemes lelkeszi értekezletök megtartása végett.

Soltész János értekezleti elnök megnyitójából sajnosan bár, de kitűnt, hogy az egyházmegye területén jelenleg csak két értekezleti kör munkálkodik u. m. az udvari és krassói. Sőt, mint az udvarinak jegyzőkönyvéből kitetszik az egész körből következetesen csak három lelkesz jár el a gyűlésekre, a többiek, fájdalom, annyit sem tesznek, hogy az elnök egyenes felszólítására, — miszerint elmaradásukat a vendéglátók mihez tartása végett sziveskedjenek tudatni, — legalább pár indokoló sort irnának.

Az értekezleti gyűlés idejét, leginkább Bottyán Pál lázári lelkesznek, már az udvari kör által magáévá tett, különösen az egyházpolitikai törvények létrejötte folytán nagy fontosságú hat pontos indítványa köztötte le.

Sajnosan lehetett azonban eme kérdéseknél tapasztalni, hogy mennyire kevés fontosságot tulajdonítanak az egyházpolitikai törvényekből folyó házassági egyezségeknél az olyan lelkeszek, kik tiszta ev. ref. gyülekezetekben laknak.

Azon indítvány felett p. u. hogy a házasság alkalmával gyermekeiket eligérő ev. ref. vallású felekkel szemben egyházfegyelmi szabályok alkottassanak, s e kérdés a zsinat figyelmébe különösen ajánltassék, két pártra szakadtak a gyűlés tagjai; az egyházfegyelmet sürgetők inkább a vegyes, a nem sürgetők inkább a tiszta ev. ref. gyülekezetek lelkeszei közül kerültek ki.

Már ebből is látszik, hogy azok, kik kezöket a beteg üterein tartják, óhajtják inkább a gyógyszereket.

Végeredményében azonban a kérdés kedvezőleg fogadtatott el és a zsinat figyelmébe ajánltatott.

Másik figyelemre méltó pontja eme javaslatnak az volt, hogy ha az elvált más felekezetűek kénytelen-ségből mint vegyes házások egyházi áldásért hozzánk jönnek, (mivel ök nem kapják azt meg egyházunk tör-

* E felavatási ünnepély lefolyásáról egy másik tudósítás is küldtven be lapunkhoz, ezt már ki nem adhattuk azon az okon, mert a fent közöltnél később, nevezetesen szept. 14-én érkezett meg. De mindenesetre szives köszönetet mondok írójának e heiyen s kérem szives elnézését. Szerk.

vényei szerint) tagadjuk meg ezekkel szemben az egyházi áldást, ha gyermekeik vallására vonatkozólag részünkre nem kötnék egyességet.

Fájdalom eme nagy fontosságú kérdés felett az indítványozó lelkesz minden igyekezete mellett napi rendre tért az értekezlet.

Harmadik igen lényeges indítványa a lázári lelkesznek az volt, s az udvari kör által melegen ajánlva felterjesztetett; hogy a lelkipásztor kezében minden egyházban bizonyos segélykassza legyen, melyből szegényebb sorsu hiveinek belátása szerint és felelősségére nehéz helyzetökben kölcsönöket adhasson. Felhozta az indítványozó, hogy ő egy ilyen kasszát gyűjtött, mely jelenleg 300 korona, a jelen évben is egy szegény öreg párnak ment segélyére, kiknek elpusztult egyedüli keresetforrásuk, tehenük helyet másikat állított. Mindezeknek dacára a sok, „igy bajos, úgy bajos” érvek mellett a nagybányai ev. ref. egyetemes értekezlet nem óhajtja, hogy lelkeszei a jótékonytáskát segélykassza kezelésével gyakorolják.

Valóban nem tudja az ember, hogy kicsinylő, a vagy Pató Páloskodó eljárás-e az ilyen, a sokónkra éppen tizenkettedik órában.

A krassói kör indítványa alapján az 1848. XX. t.-c. felszinen tartása s az ev. ref. képviselők annak idején tanusított nem törődő magatartásának a kárhoztatása kimondatott.

A Nemes Mihály-féle papi ruhák kérdésében csak annyiban volt egy vélemény, hogy mindenkinek inkább a harmadik számú tetszett, azonban az egyik párt állandóan, a másik csak hivatalosan, a harmadik pedig semmi körülmények között sem óhajtja viselni, megelegdven a palásttal és főveggel mint formaruhákkal.

Bizony aligha ez a rész nem áll az igazság mellett.

Az értekezlet délután egy órakor ért véget, azután néhány barátságkedvelő tagja megtartván a Pannoniában a szokásos társas ebédet.

Felsővégesi.

IRODALOM.

Kossuth Lajos születésnapja az iskolában.

Budapest Székes-főváros törvényhatósági bizottsága folyó évi június hó 18-án 833. sz. a. kimondotta, hogy Kossuth Lajos születésének századik évfordulóját a székes-főváros összes községi iskoláiban meg kell ünnepelni. A tanács ennek folytán 156,816/902. sz. a. kelt végzésében tervezetet készített s e szerint állította össze *Móra István* iskolai használatra a fentirt című füzetet. Benne van Kossuth Lajos életrajza; aztán vannak benne hazafias versek legnevesebb költőinktől. „A Szózat” s egy pár Kossuth-dal zenésítve is van. Ára 20 fillér. Dobrowsky és Franke kiadása, Budapest.

Emlékbeszéd Gróf Ráday Gedeon a békésbánati ev. ref. egyházmegye gondnoka felett. Irta és a békésbánati ev. ref. egyházmegyének 1902. évi július hó 3-ik napján Hódmező-Vásárhelyen tartott közgyűlésében felolvasta *Fekete Gyula* nagyikindai ev. ref. lelkesz. Nagyikinda. Nyomatott Gajin ez. Milenkovits I. könyvnyomdájában 1902. „A derék a koporsóból is kitör s eget kér magának”! A költő e mondása jut eszünkbe, midőn a fenti címet viselő füzetet átlapoz-

zuk. A ki Gróf Ráday Gedeont a közgyűlési termekben ismerte, vagy vele csak egyszer is bizalmasan szót váltott, az azonnal tisztában volt azzal, hogy ebben az emberben egy hazájáért a magyar népért és a magyar ref. egyházért élő nagy szív dobog, mely őt messze felibe emeli a hétköznapi embereknek. Hogy csakugyan ilyen volt — annak maradandó és a fennmaradásra egyszersmind méltó bizonyosága ez a kezünk alatt levő füze. Szerencsésen volt megválasztva az ember ez emlékbeszéd megírására. Mert senki azt úgy nem írhatta, mint *Fekete Gyula*, ki nemcsak hogy egyik lelkésze a Gróf Ráday Gedeon által teremtett délvidéki missiói egyházaknak, hanem egyike azoknak is, kik a megboldogult szívéhez közel állani szerencsések valának s úgy szólva annak gondolatait is ismerték. Ezért ragad meg bennünket ez az emlékbeszéd, melyben *Fekete Gyula* adja ugyan Gróf Ráday Gedeonnak általános élettrajzát is, de különös erővel festi meg az egyházi élet terén elért sikeres munkásságát. Nem állhatjuk meg, hogy a füzetből szószerént ide ne iktassuk a következő részletet:

„Mit talált itt Ráday, mikor székét elfoglala?”

A Bánátban volt akkor 7 anyaegyház, és pedig Torontálmegyében: 3, Temesben is: 3, Krassó-Szörényben: 1. Ezekben az egyházakban a gondozás és lelki vezetésben részesült hívek száma 7—8000-et tett. Ezenfelül apró töredékekben, szilánkokban szétszórva voltak még egy pár ezernyi lélekszámban reformátusok, ámde ezekkel az evangéliumi hit világát még akkor nem közölte senki. Ráday gondnoksága nagymérvű változásokat hozott létre a Bánát egyházi állapotában. Kedvező körülmények is hatottak ebben közre. Egyik volt az, hogy az 1881. évi zsinat létrehozván az országos közalapot, anyagi segítség is állott rendelkezésre nagyobb jelentőségű és érdekű egyházi alkotásokra; a másik pedig az, hogy nemzeti és közgazdasági tekintetéből a kormány elhatározta, hogy a tiszta magyarságból telepítéseket csinál a délvidéki nemzetségek közé, hogy ezek a magyar telepek — mintegy ékezet — elválasztó tényezőként hassanak a nemzetségek tömör egységére.

E lényeges tényezőt Ráday alkotó ereje nagy sikerrel használta fel a magyarság és a református egyház nagy érdekeinek előmozdítására. A telepítésekre nézve oda hatott a kormánynál, hogy a tervezett magyar telepítések református vallású családokkal hajtsanak végre, annyival inkább, mert a tapasztalás szerint az idegen nemzetségek között éppen a ref. vallású magyarság az, mely legnagyobb ellenállást, szívósságot, sőt magyarosító hatásokat is képes kifejteni. Egymásután alakulnak most az új egyházak. Így jöttek létre az 1880—1900-ig terjedő 20 év alatt a szapárfalvai, pancsovai, hertelendyfalvai, nagyikindai, temesvári resciai, vadászerdei, bodófalvai és igazfalvai anyagyülekezetek. Összesen 9 új egyház; ezeken felül számos leány- és fiókegyházak is. A mi különösen is fontos; ez időre esik a Bánátban, több százra menő községben szétszórva élő reformátusok lelki gondozásának elrendezése is oly módon, hogy mindazok a községek, a melyekben csak ref. lélek lakik, a 16 anyaegyház valamelyikének gondozása alá osztattak be, hogy a menyire csak lehet, egyetlen ref. lélek se maradjon lelki gondozás áldása nélkül. Őh e területen óriási tere és feladata van e lelki gondozásnak, hiszen a három vármegyében együttesen 502 községben laknak református hívek és lélekszámuk most már 28,699-re emelkedett ezekben.

Nagy változást, örvendetes fejlődést jeleznek ezek az adatok magukban is. De hogy ezek az adatok ma így vannak, mennyi gondja a léleknek, mennyi hűség, szeretete a szívnek, mennyi lelkesedés, mennyi buzgóság, mennyi erő, epesztő munka és fáradalom volt ehhez szükséges? Ráday mindebből az oroszlanrészt viselte. Viselte nagy örömmel és boldogsággal. A telepítések idején folyton utban volt, hogy lent a helyszínen személyes tanácsával segítse a települő református népet, kiterjesztve atyai gondját nemcsak a fontosabb, de a legapróbb ügyekre is; fent pedig a kormánynál kieszközölje népe számára s érdekében mindazt, a mit annak boldogulására alkalmasnak látott. Fáradhatlan volt e munkában. Mindenre kiterjedt szerető figyelme. Az új községek helyére, a lakóházak építkezésére, a középületekre, a földek elosztására, a közigazgatás elrendezésére, az iskolákra, az egyházi ügyekre. Mindenek felett gondja volt mindig itt és a többi bánáti új egyházaknál is az egyházi tisztviselők javadalmazására; mindent elkövetett, bármely percben kész volt menni, írni, szólan, hogy az ő szeretett lelkészeinek az államtól tisztességes adományokat eszközöljön ki. Czéjait sok részben el is érte. Mert az új egyházak behivatalnoki fizetésének alapjához a magyar kormány majdnem mindenik helyen hozzájárult bizonyos mennyiségű földek adományozása által.

Szívéhez volt forrva teljesen a bánáti új egyházaknak nemcsak léte, de megszilárdulása is. Ajánljuk az érdeklődők becses figyelmebe.

„Kossuth Album” cím alatt az országos függetlenségi és 48-as párt Kossuth ünnep rendező-bizottsága jóváhagyása mellett egy felette becses dalgyűjtemény jelent meg az országos Kossuth-ünnepélyek alkalmából, énekhangra és zongorára Klökner Ede budapesti zeneműkiadónál. Huber Sándor jeles zeneszerzőnk alig méltányolható buzgalommal gyűjté össze ez albumba a legszebb Kossuth- s szabadságharc nótákat, melyek eddig hozzáférhetetlenül, szétszórtan s ismeretlenül léteztek csupán. Az izléses szép kiállítású, 25 művet felölelő füzet terjedelmes tartalmából elég ha ezeket soroljuk fel: 1. Dr. Pap Zoltánnak az orsz. ünneprendező-bizottság által hivatalosan elfogadott „Kossuth Himnusz”-át. 2. Kossuth Lajos bucsuja az ország határán. „Kitárom reszkető karom”. 3. Kossuth Lajos azt üzenté. 4. Egressy Béni, „Szózat”. 5. Egressy Béni „Talpra magyar!” 6. Lányi Ernő, „Tavaszdodik, még sincs harmat, se virág”. 7. Világosi fegyverletétel dala. 8. Erődy Ernő, „Meghalt Kossuth”. 9. Jön Kossuth, jön! 10. Lányi Ernő, „Hát még mindig az a gyűlölt „Gotterhalte” járja.” 11. Greizinger Iván, „Kossuth Lajos újra üzent Turinból”. 12. Greizinger Iván, „Nem fajult el a magyar vér”. 13. Csengery Gyula, „Turin felett ragyog az ég!” 14. Garibaldi nóta. 15. Egressy Béni, „1848-as honvédek indulója.” 16. Honvéd-tüzér temetése. 17. Kossuth Lajos levelet írt” stb. stb. Ára e kiválóan érdekes kötetnek 3 korona netto és Klökner Ede zeneműkiadóhivatalából Budapest, VIII., József-körút 24, rendelhető meg. Bizvást elmondjuk, hogy a magyar zeneműpiacon e szép műhöz hasonló alkalmi mű még alig jelent meg valaha, s a legjobb hazafias dalainkat egybegyűjtő ezen érdekes füzetet minden dal és zenekarának megszerzésre melegen ajánlhatjuk annál is inkább, mert ára is feltűnően olcsóra van szabva, nyilván azért, hogy ez emlékfüzetet a legszerényebb tehetségűek is megszerezhesék. Ugyanott jelent meg az országos függetlenségi 48-as párt Kossuth ünnepélyt rendező-bizottság

sága által hivatalosan elfogadott „Kossuth-Himnusz“ Dr. Pap Zoltántól, énekre es zongorára. Ára 1 korona 20 fill. és Lányi Ernő, „Tavaszdodik, még sines harmat, se virág“ a hírneves zeneszerzőnek legszebb Kossuth-dala ének és zongorára 60 fillér, és férfi négyeskarra 2 Kossuth-dallal ugyanaz 2 korona.

Előfizetési felhívás. Bizva azon reményben, hogy az érdeklődés, mellyel a közönség „Buborékok“ című kötetemet fogadta, még fokozódni fog: szándéksom ismét egy kötetet kiadni „Forgácsok“ cím alatt. Rajzok, életképek — többnyire a ref. papi család köréből — lesznek benne. Husz eve, hogy irogatok, ezzel a kötettel akarom megülni a jubileumot. Akik engemet husz év óta olvasnak, azoknak pártfogását kérem. Ugy hiszem, joggal kérhetem. A munkáért jutalom szokott járni. Bizony rám férne. A nyolc-tíz ives kötet esinos borítékba fűzve, Bölöni Sándor szilágysomjói könyvnyomdájából kerül ki s az előfizetőknek példányonként 2 koronáért bérmentve küldetik meg. Előfizetések címemre: *G. Diószeghy Mór ev. ref. lelkész Er-Kávás, Szilágy megye, posta helyben*, küldendők, lehetőleg szeptember 30-ig, mert a jelentkezők számától függ a kötet sorsa. Előfizetéseket elfogad még a „Szilágy“ és a „Szilágy-Somlyó“ szerkesztősége. *Er-Kávás, 1902. aug. 21. Giczei Diószeghy Mór.*

A „**Bibliai Képek**“ II-ik kötetét október elején kapják meg a t. megrendelők, — és pedig azok, akik a könyv árát — 3 k. 50 f. — eddig be nem küldték, vagy e hó végéig be nem küldik: *utánvétellel*, vagyis: a postahivatalnál 3 k. 70 fillér lefizetése mellett. Tehát 9 fillérrel drágábban, mint a pénznek hozzám utalványozásával. Nagy-Igmánd, 1902. szept. 5. Sz. Kiss Károly.

K Ü L F Ö L D.

A Franciscan Tanulmányok nemzetközi társasága.

Alig tíz éve hogy *Sabatier Pál* Ardeche megyében francia prot. lelkész, nagy előtanulmányok után a XII. mozgalmas századba bevilágítóul megírta „Assisi Ferencz“ új életrajzát s buvárlatával egy erőszakkal megölt multat ásott ki sirjából, felmutatván az igazi Assisi Ferencz képét, melyet a pápai akkori mindenható hatalom egészen eltorzított és megmásított; a tudós szakvilág élvezettel, újság ingerével olvasta és élvezte a művet. (E lapban volt bőven ismertetve 1894-ben.) Azóta oly nagy mérvűvé fejlett, épen szerző lángoló kutatása és hatása nyomán, az igazságot feltámasztó mozgalom, hogy ez évben megalakított az olasz királyné magas védnöksége alatt „A franciscan tanulmányok nemzetközi Társasága“ (Société internationale d'Études Franciscaines) Assisiban Junius 2-ikán. A nyomtatott meghívók szétküldettek a világba még az év elején tervjavaslattal. Megérkezett hozzám is. Az alakuló gyűlés szép részvétellel megtartott a művelt országok, főiskolák és egyházak kebeléből megjelent számos tagokkal. A statumok 6 fejezetben megszavaztattak és elfogadtattak. Egyik főcélja: előkészíteni egy „codex diplomaticus Assisiensis“-t; és egyesíteni azon írókat, kik egyházi történelemmel, régészettel és itészetel foglalkoznak; és a franciskán mozgalmat a századok mélyén át nyomon követik tisztán tudományos me-

zön; könyvtárba, irattárba gyűjteni ajánlkoznak az idevonatkozó minden kiadványt. Vannak munkálkodó és tiszteletbeli tagok választva, 50 frankkal élethosszig tag lehet valaki; munkáló tag évi 5, tiszteletbeli, évi 10 frank fizetés kötelezettséggel. Egyetemi és főiskolai tanulók díjtalanul beléphetnek. Megválasztott a tisztikar. A könyv- és irattár alakítás megindult. Az évi nagygyűlés mindenkor a nagyhét hétfőjén fog tartatni.

Az alapító tagok részint Assisiban laknak, többnyire tudós tanárok és szakértők jó nagy számmal; részint külföldiek. Ezek száma igen tekintélyes: London, Velence, Róma, Páris, Florencz, Louvain, Bologna, Brüssel, Nápoly, Halle, Berlin, Dublin, Triest, Egyesült Államok stb. kebeléből r. kath. és protestáns tanárok egyaránt, sőt nők is. A magyar clérus távollétével tündököl; talán nem mer senki a tudományos nyomozás tengerére lépni a pápás intelmek ellenére. Magyarországból eddigelé egyetlen tag sines a névsorban.

A társaság igazgató választmánya 12 tagból áll; tiszteletbeli elnök maga *Sabatier Pál*; tényleges elnök *Roncalli gróf*, tudor; alelnök *Dr. Alessandri* tanár. A Társaság tanácsháza Assisiban (Via principe di Napoli Palazzo delle scuole) van. Egyik titkár *Regolo Casali* tanár. A Társaság termei megnyitvák az utazóknak, látogatóknak, érdeklődőknek.

A franciscan törekvések a reformatio útját egyengették, s hogy a szülemelő keresztyén democratia miként semmisített meg, s kik voltak vértanui s miért kellett 300 évig késni Luthernek és Kálvinnak: mind e kérdések tragikus lebonyolítása már eddig is szép sikerhez jutott, de még fog ezután, e Társaság útján előbb mozdulni. Az ujkor nagy feladata a századok barbár karjai által föld alá borított igazságokat feltámasztani s felemelő tanuságul bebizonyítani, hogy minden elnyomott nagy eszme és történelmi létezetttség örökre koporsóba rejtve nem maradand. A középkor új és valódi alakjában fog elénk állíttatni. *Sabatier* kiadta első ízben (1898-ban) a „*Speculum perfectionis*“ nagy művet, Assisi kortársától *Leotól* iratott, több mint 600 év után láthatott világot. Ugy van, mint szerző mondá, hogy a szegény *Ferencznek* az a szomorú út jutott osztályrészüll, hogy előre láthatta holtteste dicsőítését, de egyuttal lelkének és gondolatának félreismerését és elárulását. A franciskán tanulmányok társulata r. katholikus írókból mutatja ki a pápai hatalom óriás vállalatait, melyek a létezők sorából kiakarták törölni mindazt, mi önző szervezeteket fenyegette.

Szép jelenség! hogy szabadelvű r. katolikus és prot. tudósok egymás mellett buzgólkodnak az igazság kiderítésében.

Debrecen, 1902. szept. 5.

Balogh Ferencs,
hittanár.

Francia és spanyol egyházi szemle.

A nem engedélyezett szerzetes iskolák bezárásáról szóló törvény végrehajtásának folyamata alatt a francia lapok nagyon különböző álláspontot foglaltak el. A protestáns ellenes *Temps* például „*hugonotta ál-lamesinynek*“ nevezi az iskolák bezárását. Legfeltűnőbb volt azonban a francia egyházi lapok magatartása. Feltűnő volt annyiban, hogy a szerzetes iskolák bezárásának befejezéséig egyetlen szóval sem emlékeztek meg, sem a kormány törekvéseiről, sem a szerzetesek ellenállásáról. Már pedig rájuk nézve semmi szín alatt nem volt közönyös a kormány terve. Ha a puszta tényeket

regisztrálták volna, azzal még nem estek volna a meg nem engedett politizálás vétségébe.

Mi távolról nehezebben tudjuk megítélni a francia egyházi lapok magatartásának az okát, de, ha jól sejtjük, az egyházi lapok nagyon helyesen jártak el, mert a francia kormány élén jelenleg oly szabadelvű férfiak állanak, hogy tőlük csak jót várhatnak a francia protestánsok. Ha a francia reformátusok helyeslő szavakkal támogatták volna Combest, valószínű, hogy csak ártottak volna az ügynek, mert Combes csakugyan úgy tűnt volna fel, mint a hugonották szövetségese, az iskolák bezárását pedig csakugyan „hugonotta államcsínynek” tekintették volna. Ellenben a protestánsok helyes magatartása mellett az egyesületi törvény végrehajtása, mint állami érdek szerepelt a közvélemény szemében is.

Végre azonban az iskolák tényleges bezárása után augusztus közepén megszólaltak a protestáns egyházi lapok és jelezni kívánták álláspontjukat. Az egyes lapokban megjelenő nézetek nagyon eltérők.

„Egy hugonotta véleménye” cím alatt egyik lap ezzel a közmondással jelzi álláspontját: „Ne cselekedj az azt a te felebarátoddal, a mit nem akarsz, hogy veled cselekedjenek.” Egy másik férfiú meg felhívást intéz a protestánsokhoz, hogy a tanítás szabadságának megvédésére alakítsanak szövetkezetet. Egyik lap azt mondja, hogy eddig azért nem szólott egyáltalában erről a tárgyról, mert az ő lapjának nincsen megengedve a politizálás, de az események lezajlása után mégis kötelessége egyetmást konstatálni. Konstatálja, hogy bárkivel beszélt a lap szerkesztője erről a tárgyról, senki sem helyeselte sohasem a congregatiók által régebben megindított politikai actiót, de azt sem helyesli senki, hogy a ezért iskoláknak újból való megnyitására mozgalmat akarnak indítani, azt meg éppen botránynak minősíti, hogy a törvény végrehajtásának ellenszegültek. Majd így folytatja: „A protestánsellenes sajtó ellenkező véleménye dacára kinyilatkoztatjuk, hogy a protestánsok mások számára is ugyanazt a szabadságot követelik, a mit magoknak, de elismerik az államnak azt a jogát, hogy törvényt alkosson mindenről, a mi csak az államot érdekli és így joga volt törvényt alkotni az egyesületekről is. A protestánsok a nélkül, hogy bármelyik politikai párttal azonosítanák ügyüket, alávetik magokat mindig a törvénynek, mert ők a szabadság emberei, és ösztönszerű ellenszélvel viseltetnek minden ellen, a mi üldözés. Az a tény, hogy ezt a véleményt osztja olyan kiváló és szabad szellemű férfiú is, mint Monod Gábor, elég bizonyíték arra nézve, hogy a protestánsok eljárását sem semmiféle politikai hátsó gondolat, sem pedig a katolikusok iránt érzett titkos rokonszenv nem sugalmazta, hanem ennél sokkal magasabb eszme: hogy a törvény oltalma alatt minden meggyőződés szabadon érvényesüljön.”

A francia reformátusok f. évi július hó elején Anduzuban tartott egyetemes gyűlésükön több jelentős határozatot hoztak. Kiváló fontossággal bír ezek közt ama határozat, mely kimondja, hogy „bár a lelkész-képzésnél az elméleti nevelést nem óhajtja gyengíteni, mégis szükségesnek látja, hogy a fakultások tanításának minél gyakorlatiasabb jelleget adjanak, mely a tanulókat egyenesen előkészítse az evangéliumi szolgálatra.” Az evangelizációra vonatkozólag pedig elfogadta azt az indítványt, hogy az egyes egyházközségek lelképásztorai közzül azok, a kiknek körülményei megengedik, hogy egyházközségük engedelmével valamennyi időt szenteljenek az evangelizáció munkájára,

azok támogassák az evangelizáció munkáját és gyarapítsák annak már eddig elért szép eredményeit.

A francia református egyházközségnek egy része az állam segítségét nem vette igénybe, ezek az ugynevezett szabad egyházak. Ezek is nagy súlyt fektettek az evangelizációra, összesen 22 állomást tartanak fenn, melyek közül 7 keleten, 9 nyugaton, 6 délen van. A múlt évben 75.000 frank kiadásuk volt erre a célra, az egyes állomások fenti összegből 20.000 frankot fedeztek.

Már Korzika szigete is megnyílt az evangelizáció számára. Ajaccióban régebben volt már egy állomás, a honnan jelenleg Aullen nevű városban folyik szép sikerrel az evangélium terjesztésének munkája. A papjai által felbujtott nép Istentagadóknak tartotta a protestánsokat és nagyon lassan jutottak arra a meggyőződésre, hogy „a protestánsok is hisznek Istenben és Jézusban és az ő vallásuk a szeretet vallása.” A katolikus papok által felizgatott nép augusztus elején valószínűs írtó háborút akart indítani az evangélista személye, annak családjá és a velők tartó lakosok ellen, a zavarban sebesülések is történtek, de a rend helyreállítása után Aullennek egész környékén még nagyobb erővel indult meg az evangelizáció.

Spanyolországban az antiklerikális szellem minden vonalon jelentkezik. A sajtó mellé egy újabb segítség jött: a színházak. Nem régen Barcelonában és Corogneban két új színművet adtak a közönség leirhatatlan lelkesedése közbén. Az egyik színműben 2 féle személyek szerepelnek. A személyek egyik csoportja védi a hagyományt, az erőszakot és türelmetlenséget, vagy a katolikus papság politikai, vallási és társadalmi nézeteit, szóval a multat. Ezekkel vannak szembe állítva és ezeket teszik gunytárgyává azok, a kik új életet akarnak élni, a kik ki akarják egyenliteni a faji vallási és származási ellentéteket és a szellemi felvilágosodás által akarják a jövőt biztosítani. Benne az új Spanyolország küzd a régi autokratikus és theocratikus Spanyolország ellen. A színházban felhangzó tapsok az új idők embereinek szólanak.

A másik színmű szereplői a Tudomány és Tudatlanság és ezek segédei az Ambíció és az Ostobaság. A Tudomány és Vagyon egyesülnek, hogy új emberiséget alapítsanak és folyton új eszméket keresnek.

Az anglikán egyházi missió működik Spanyolországban és Portugáliában. A mozgalom mindkét helyen először inkább politikai volt, de már határozottan vallási irányt vett. Bár a protestánsok nagyon kevesen vannak, mégis bebizonyosodott, hogy a protestáns hit úgy Spanyolországban, mint Portugáliában valószínűs hatalommá lett.

Barcsa János.

Képek az ausztriai evangéliumi mozgalomból.

I. A mozgalom indokai.

Immár az ötödik éve, a mióta korunk legnevezetesebb vallási mozgalma, az ausztriai evangéliumi mozgalom megindult. A főkérdés ezen nagy jelentőségű s az egyháztörténelemben örökre emlékezetes esemény-nél úgy kezdetben, mint ma is, az: „Mi szolgáltatott okot ezreknek és ezreknek a katolikus anyaegyházból való kilépésre s az evangélikus egyházakhoz való csatlakozásra?” Az ellenfél azt állítja, hogy „El Rómától” egyenlő jelentésű ezzel a kifejezéssel „El Istentől” „El Ausztriától”; más szavakkal: a mozgalomnak vallás-

és hazaellenes irányzata van. A mozgalom barátai ellenben azt állítják, hogy a kiindulási pont politikai, vagy nemzeti természetű volt ugyan, de az idők folyamán a mozgalom határozottan vallásos jelleget vett föl. Azonban ez a két nézet a tény megítélésében a szélsőséget mutatja. Az osztrák klerikális sajtó által már a mozgalom kezdetén világgá bocsátott azon vád célszerűségét, miszerint a mozgalom atheisztikus és hazaellenes, könnyű átlátni. Ezen állítással akarták az egész mozgalmat gyanussá tenni egyfelől a nép, másfelől a kormány előtt, s ez utóbbi sok tekintetben sikerült is nekik. De nem szabad elhallgatnunk azt sem, hogy a nagy német pártiak meggondolatlan nyilatkozataik által gyakran magok szolgáltatnak anyagot a klerikálisok elitelő véleményéhez. A tény az, hogy a nagy német párt a mozgalmat, mennyiben az tisztán negative a római egyháztól való elszakadást jelenti, mint a klerikalizmus esküdt ellensége hathatósan támogatja, de másfelől az is igaz, hogy a mozgalom pozitív oldalához t. i. az evangélikus egyházakba való áttéréshez semmi köze nincsen. Hogy aztán ezen áttérésnek, a midőn az jelenleg oly nagy arányokat ölt, politikai következményei is vannak, mivel a protestantizmus erősbbödése Ausztriában mindig a klerikalizmus gyengülését s hatalmi körének a korlátozását jelenti, oly tény, a melyet nem lehet megcáfolni. Közvetlenül tehát az evangéliumi mozgalomnak semmi köze sincsen a politikához.

De ha el is esik a politikai motivum, semmi esetre sem ám a nemzeti. A németek Ausztriában a slavizmus előnyomulásával nemzetiségüket fenyegetve látják s azt tapasztalják, hogy az egyház, a melyhez tartoznak feltűnő következetességgel idegen, németellenes népséggel szövetkeznek. Ebből azt a következtetést vonják, hogy ez az egyház lényegében nem német. Ezen megfontoláshoz járul még a multa való emlékezés. Évszázadokkal ezelőtt, a midőn Luther fellépett Ausztria is protestáns volt, míg akarátja ellenére meg nem hajolt a habsburgok és a jezsuiták hatalmi szózata előtt. „Németnek lenni, annyi mint protestánsnak lenni.“ Ez az a jelszó, a melyet annyiszor hallunk fölhangozani az evangéliumi mozgalomban. A kilépés ennélfogva minden lelkiismereti furdalás nélkül történik. A kitérőnek nem kell fájdalommal visszatekinteni a katolikus egyházra, mint valamely elhagyott otthonra. Hiszen a nemzeti egyház a német egyház, a protestáns egyház. Itt németül énekelnek, németül predikálnak és a nemzeti lelkesedés német, Istennek az imádságáról beszél.

A katolikus és a protestáns tan közötti különbség a mozgalomban irányadó szerepet nem játszik. Korunknak dogmaellenes hangulata itt is észrevehető. De ha nem találjuk is meg a dogmák iránt való érdeklődést, a milyen például a többek között a reformáció idejében oly nagy szerepet játszó hit által való megigazulási „dogma, találunk“ valami mást, a melyet senkinek sem szabad kevésre becsülni, t. i. a lelki szükség kielégítésére irányuló vágyat. Az osztrák németek előtt gyűlöletessé kezd már valni a katolikus egyház azon szemmel látható törekvése, a mely a lelkiismereti szabadságot minden áron elakarja nyomni. A szó szoros értelmében jóllaktak a rózsafüzérekkel, a Mária csoda történetekkel, a bucsujárásokkal s ohajtanának már valamit a szív számára is. Ennélfogva az evangélikus istentiszteleteket rendkívül sokan látogatják főképpen városokban, a melyekben a mozgalom erősebben lüktet. Az evangélikus Istentisztelet egyszerű formájával „értelmes“-nek, „építő hatása“-nak látszik; az egyházi

beszédekben nem hallani semmit sem a jezsuiták vagy a kapucinusok gyalázásáról; buzgón részt vehet mindenki a gyülekezetben, míg a processiók felett magában nevet az ember, ha meg is jelenik azokon.

Ily körülmények között az evangélikus hitre való áttérést úgy tekintik, mint határozott haladást a lelki életben, mint a megszabadulás aktusát. Áljon itt ezen dolog megvilágítására néhány sor egy áttért leveléből: „szakítottam korábbi egyházzal, a melynek tanai az igazság lelki és szellemi szabadság után való vágyamnak nem feleltek meg, a melynek papjai nemzetietlenségökkel annyira elkeserítettek, uralomvágyukkal, türelmetlenségükkel, szeretetlenségökkel pedig megutaltatták magukat előttem. Oly egyház után vágytam, a melyben az ember Isten valódi igéjét és nem politikai izgató beszédekkel hallhat, oly istentisztelet után, a mely egyszerű, de mégis méltóságos, röviden szólva oly vallás és egyház után, a melynek tanai első sorban ismét visszaadtak engem az én Istenemnek és a mely öszhangban állva az én nézetemmel képes meggyógyítani az én vallás tekintetben teljesen megzilált életemet.“ Ezen őszinte szívből jövő szavak igen jellemzők az áttérés indokainak a megítélésénél.

A nemzeti és a vallási okok mellett szerepet játszik még a kulturalis motívum is. Nem csupán az ugynevezett művelt köröknek a nézete az, hogy a protestantizmus a szellemi és erkölcsi művelődés magasabb fokán áll, mint a katolicizmus. Mindenütt, a hol a sajtó nem áll egészen klerikális kezekben és az igazság előnyomulásának nem állja útját, a hol a Luther házasságtöréséről és öngyilkosságáról való mese érintetlenül hagyja az embereket, ottan a protestantizmus fensőségéről való meggyőződés utat tör magának. Ezért küldik katolikus szülők gyermekeiket az evangélikus iskolákba: ezért szánja reá magát egyik-másik atya az átlépésre, hogy fia számára biztosítsa az evangélikus nevelés előnyeit s őket a fölvilágosodott keresztyénség befolyása alá juttassa.

„A protestantizmus a szabadság és a jó erkölcsi-ség elve“ így itél a független német Ausztriában. Ezen elvvel homlokegyenest ellenkező elvet képviselnek a katolikus papok, a kiknek tekintélye a nép jelentékeny részénél teljesen leszállott. A ravaszság s a nőtlenséggel járó erkölcstelen élet miatt az ítélet rólok nagyon kedvezőtlen. Azok az erkölcstelen üzelmek, a melyek a gyóntatás leple alatt gyakran ártatlan gyermekekkel folynak s a melyek közül egyik-másik már törvényszék előtt tárgyalatott, — nagyban hozzájárulnak a papok népszerűtlenségéhez. Sok evangélikus lelkész állítja, hogy férfiak tanuskodtak arról, miszerint gyermek korukban oly dolgok felől kérdezték őket a gyóntató székben, a melyeknek addig még a nevét sem ismerték és hogy nők és leányok vallották be, miszerint azért nem gyóntak már évek óta, mivel a szeméremzet tiltja nekik. Ez a körülmény gyakran volt már oka az áttérésnek. Ott pedig, a hol ennek dacára sem történik meg az áttérés, azt látjuk, hogy az atyák leányainak, a férfiak feleségeiknek megtiltják a gyóntató szék látogatását, mivel a pap erkölcsi érzelme iránt való bizodalom megszűnt.

(Folyt. köv.)

Veres István,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A tiszántuli ev. ref. egyházkerület őszi közgyűlését főtiszt.** Kiss Áron püspök és méltóságos gróf Dégenfeld József egyházkerületi főgondnok urak november hó 19-re hívták össze Debrecenbe. Az egyházkerületi tanügyi bizottság november 4-én, a debreceni főiskola igazgatótanácsa november 5-én, az egyházkerület pénzügyi (kötségvetési) bizottsága pedig november 6-án fog ülésezni Debrecenben. A zsinatelőkészítő rendkívüli konvent e szerint valószínűleg csak november hó vége felé ülhet össze.

— **Tábori lelkészek új szolgálati szabályzata.** Főtiszteletű Kun Bertalan püspök és Nagyméltóságú báró Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok urak, mint az ev. ref. egyetemes konvent elnökei, a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben az ágost. hitv. egyház küldötteivel együttesen tanácskozó konventi bizottságot (amelynek tagjai Szász Károly, Darányi Ignác dr., Antal Gábor, Molnár Béla, Bánffy Dezső báró, Simó Lajos, Bartók György dr., Kun Bertalan, Bernáth Elemér, Dégenfeld József gróf, Kiss Áron, Széll Kálmán, Zsigmond Sándor) folyó szeptember hó 29. délután 4 órájára Budapestre a Lónyai-utcai ref. főgymnasium dísztermébe összehívták, hogy a gróf Dégenfeld József, Széll Kálmán és Zsigmond Sándor bizottsági tagok által készített munkálat alapján megállapítsák reformált egyházunknak a közös hadügyminisztertől kidolgoztatott „*Dienstvorschrift für die Militär-Geistlichkeit*” című szabályzatra vonatkozó és a kultuszminiszter útján fölterjesztendő véleményét. Ugyanebben a tárgyban másnap, szept. 30. d. e. 10 órakor Budapesten, az ág. ev. főiskolában a két protestáns egyház bizottságai, egyöntetű álláspont elfoglalása végett, báró Prónay Dezső ág. ev. egyetemes felügyelő és Kun Bertalan püspök kettős elnöklete alatt együttes ülést fognak tartani.

— **Párhuzamos osztály tanítóképzőintézetünkben.** Lapunk legutóbbi száma tüzetesen foglalkozott a főiskolai tanítóképzőintézetben jelentkező simnár megoldásra váró kérdéssel: a párhuzamos osztály felállításának szükségével. Egyházkerületünk elnöksége a főiskola helyben lakó igazgatótanácsosaival együtt tanácskozás tárgyává tette az ügyet s arra a megállapodásra jutott, hogy a tanítóképzőintézeti tanárkar jelentése következtében azonnal felállíttatja a tanítóképzőintézet első osztályában a párhuzamos osztályt s az ügyről jelentést terjeszt föl az őszi egyházkerületi közgyűléshez. Egyelőre az a terv, hogy az új párhuzamos osztály tanárait a jelenleg működő tanárok közt osztják fel, a kik a kötelezett óraszámokon felül teljesített szolgálatért a heti óraszámokhoz képest külön honorációban részesülnének. A költség mintegy 3000 koronára menne, mely újabb szükséglet bőséges fedezetet találna az egyházkerületi pénztárban kezelt népiskolai kézikönyvek pénztárának a költségvetésében ígérkező 9000 koronát felülmúló fedezeti többletében. Az őszi egyházkerületi közgyűlés feladata lesz a kérdés: úgy ellátni, hogy a párhuzamos osztályok fejlesztése további menetében ne akadjon fenn, melyre a tanítóképzőintézet tanárkara különben is már korábban felhívta volt a közfigyelmet.

— **Nyilatkozat.** Van a magyarországi baptistáknak egy kis lapjuk. Neve: „*Békehírnök*”. Ennek a

lapnak f. évi július 15-én megjelent számában V. szám alatt egy szerkesztői üzenet olvasható, melynek írója többek között felölem s a tollamból kikerült e lap olvasói előtt már jól ismert füzetéről azt mondja, hogy: „Stern iratának 4-ik és 5-ik részéből mintha *Budainak*, vagy más papnak irálya rina ki.” S kételkedik benne, hogy azt is én irtam volna. Ezzel a gyanúsítással szemben a magam és a tisztesség nevében ki kell jelentenem, hogy *Budai* nt. lelkész urat nem ismerem; életemben vele nem beszéltem s nem is láttam őt soha. Azt a füzetet az első betűtől az utolsóig én magam irtam; ha valaki ebben kételkedik, az az ő dolga; de ha kételkedésének szóval, vagy írásban kifejezést is ad, az már hazudik s nyomban rágalmoz is. Reményilem különben, hogy lesz még alkalmam *már olyan, a milyen*, írói képességemről a „*Békehírnök*” tisztelt szerkesztőit jobban meggyőzni. Addig pedig ujjal szeretettel ajánlom figyelmükbe a mi meg van írva Lukács 23, 28-ban. A békeség Istene legyen velünk! Debrecen, 1902. szept. 18. *Stern Herman*.

— **Belmissiói értekezet.** Vettük a következő sorokat. A „Prot. Irod. Tarsaság gyűlése alkalmával tartandó „Belmissiói értekezet” előkészítő bizottsága megbízásából van szerencsém jelezni, hogy a Magyar-Szóban és Egyetértésben megjelent felhívás folytán az érdeklődők közül ma este többen összejöttek Ms. Szilassy Aladár ur elnöklete alatt s elhatározták, hogy Hódmező-Vásárhelyen f. hó 24-iken d. u. 4 órakor belmissiói értekezetet tartanak, mely alkalmommal Ms. Vargha Gyuláné urnő, a „Lorántffy Zs. egyesület” alelnöke felolvasást tart a belmissióról, Makay Lajos ur, az Erzsébet szeretetház igazgatója pedig előadást a krisztianiai Kongressusról. Kiváló tisztelettel Budapest, 1902. szept. 13. *Bocsor László* theol. senior.

— **A Vasárnap megszentelése.** Szalay J. ref. lelkész Torontálmegye tavaszi közgyűlésén azon indítványt tette, hogy a vasárnapi munkaszünet a tisztviselőkre is terjesztessék ki. Erre a miniszter 67,157. sz. a. értesítette a megyét, illetve Szalay Józsefet, hogy az 1901. XX. t.-c. 32. §-a alapján kibocsátandó vármegyei ügyviteli szabályzat tervezetében egyebek között a rendelkezés is előfordul, hogy vasárnap és nemzeti ünnepeken a hivatal szüneteljen s hogy e napokon a hivatali sürgős teendők ellátása végett egy tisztviselő s egy kezelő rendeltessék be.

— **Évmegnyitás.** A m.-szigeti ev. ref. főgymnasiumban az iskolai év megnyitása f. hó 8-án, szombaton ment végbe a szokott ünnepélyességgel. D. e. 8 órakor a tanuló ifjusággal a tanári kar a templomba vonult, hol Bede László főiskolai lelkész, vallás tanár mondott imát. Istentisztelet után Dobay Sándor főgymn. igazgató intézett lelkes, buzdító beszédet az ifjusághoz, szorgalomra, kitartásra serkentve azt, üdvözölte az új iskolai év küszöbén tanár kollégáit s az igazgató tanács megjelent tagjait, mint a református tanügyi lelkész, odaadó támogatóit. Itt említjük meg egyúttal azt is, hogy a beiratkozott rendes tanulók száma az idén 270, mely az egyes osztályok közt a következőleg oszlik meg: I. o. 35; II. o. 23. III. o. 23; IV. o. 35; V. o. 43; VI. o. 40; VII. o. 34; VIII. o. 37. Ezekhez képest az idei létszám a múlt évihez gyarapodást tüntet fel.

— **Prozelitákat fogdosó főszolgabíró.** A „Debreceni Protestáns Lap” szeptember 6-iki számában a fenti cím alatt és „Sárréti” álnév aláírással közlemény jelent meg, mely a füzesgyarmati unitárius mozgalommal foglalkozik s a szeghalmi járás főszolgabíróját „a

közvélemény ítélszéke elé" állítja a mozgalomban való szerepléséért. Cikkíró az „Ébresztő“ augusztus 3-iki számában megjelent híre alapítja közleményét. Ehhez van pár szavunk. A „Sárréti“ álnév alatt cikkező ur férfiasabban járt volna el, ha saját neve alatt ír. Ilyen dolgokban nyílt sisakot vár egy a közönség, mint a támadott fél. A magunk részéről a dolog kellő megvilágosításához szükségesnek tartjuk, hogy leközzöljük itt is hivatolt hírnökét szóról-szóra, megjegyezvén, hogy hasonló tartalmu hirt a megyei világi lapok is közöltek; és sem a mi hírnökét, sem az említett lapokét senki meg nem cáfolta. Az „Ébresztő“ híre, melyért a felelősséget elvállaljuk — mivel azt megbízható füzesgyarmati tudósítónk írta — a következő:

„Unitarizmus Füzesgyarmaton. Vettük és közöljük az alábbi hirt: Füzesgyarmat községében az ev. ref. egyház egységének megbontására, az unitárius egyház szervezésére csakugyan megjelentek július 26-án a budapesti és hódmezővásár helyi unitárius lelkészek. A vasúti állomáson 7 személy élén Fejér László ev. ref. főjegyző fogadta és üdvözölte az érkezőket. Másnap Homoki Lajos házában tartották körülbelül 40 személy részvétele mellett a hódító istentiszteletet. Ott voltak: Csánki Jenő főszolgabíró, Fejér László jegyző stb. Délben a Kugler-vendéglőben közebed volt, melyen a két lelkészen kívül Csánki Jenő főszolgabíró mondott lelkes pohárköszöntőt.“

Ime az „Ébresztő“ híre, melyet a magunk részéről kommentárral nem kísértünk, mert Füzesgyarmatról — mint egyetlen megbízható helyről várunk minden ez ügyben illetékes véleményt; és mert a főszolgabíró fenti szereplésének nem tulajdonítottunk több jelentőséget, mint a „Debreceni Prot. Lap“ szerkesztője a maga észrevételében tulajdonított. Ezuttal csak azt jegyezzük meg meg, hogy református egyházunk részéről teljes elismerés és hála illeti meg Békésmegye derék alispánját dr. Fábry Sándort azon jóakaratu közbelépéséért, melylyel Füzesgyarmaton a község megzavart békéjét a maga hatáskörének korlátain belül helyreállítani megkísérelte. Volt e tudomása a főszolgabíró és a jegyző dolgairól, azt nem tudjuk. Az „Ébresztő“ szerkesztősége.

— **Lelkészképesítési vizsgálatok Debrecenben.** Tartattak szeptember 11, 12 és 13-ik napjain. Első vizsgálatra összesen 16-an állottak elő s ezek közül jeles eredménnyel vizsgáztak 6-an, ugymint: Harsányi Pál, Nánássy Lajos, Zöld Mihály, Simon Imre, Szücs László és Biró Ferencz. Jó osztályzatot nyertek 3-an; kielégítőt 6-an; egy atyafi javító vizsgálatra utasított. A második vizsgálatra jelentkeztek összesen 9-en; kik közül jeles eredménnyel képesítettett egy atyafi, névszerént Görömbei Péter senior. Jó osztályzatot nyertek 5-en; kielégítőt 1; javító vizsgálatra utasítottak 2-en. A javító vizsgálat ideje úgy az 1-ső, mint a 2-ik vizsgálaton elbukottak számára december 10-ik napjának délelőtti 9 órájára határozott meg a mikor a javítani akarók előállhatnak, nem várván semmiféle külön meghívóra. Örömmel jegyezzük meg, hogy az utóbbi évek eredményétől eltérőleg ezek a mostani vizsgálatok nemcsak javulást, hanem határozottan szép eredményt mutatnak fel. Az okok után kutatván, ezt a szép eredményt két körülményre vihetjük vissza. Az egyik kétségtelenül az, hogy a mult esztendőben a vizsgáló bizottság teljes rigorozitással járt el s az elbukottak nagy száma óvva intett mindenkit a komoly és lelkiismeretes tanulmá-

nyozásra. A másik és lényegesebb ok a magyarázatra az, hogy a most vizsgált atyafiak már a kedvezőbb időben lettek theologusokká, t. i. akkor, midőn a kongrua-törvényvel legalább a létminimum biztosítottán, a theológiára tehetségesebb és jobb erők is jöttek. Reménységünk van, hogy ez a javulás és emelkedés állandóvá lesz s a magyar református lelkészi kar szellemi niveauját többé féltetni nem kell.

— **Alkohol és nikotin.** Soha sem szenvedünk a tekintetben, hogy meddig lehet elmenni okos embernek a dohányzásban és a szeszes italok élvezetében. Elvégre is itt minden a körülményektől s az egyéni szervezet minémiségétől függ. Ottan-ottan lehet hasznos sőt szükséges a dohányzás is, a szeszes italok használata is s alkohol van a szőlő nedvében is, holott a szőlőmivelésre maga a Teremtő vezette rá az embert. De az mégis elszomorító, a mit az ember főleg az alkohol mértéktelen élvezése körül egyik-másik vidéken s éppen a legszegényebb néposztály körében tapasztal. Vannak családok, hol nem a kenyér, hanem a pálinka és a dohány a legnélkülözhetetlenebb cikk. A nyáron több héten át szemünkkel láttuk, hogy a mi csekélységet a nép 6 napon át keres s a napi pálinkaivás után még megmaradt, azt Vasárnap mind a koresmákba viszi s reggeltől estig ott issza a pálinkát mint a vizet, a koresmaházak előtt elnyújtóztatott főtörzseken. Ez a néposztály tulajdonképpen csak a koresmárosnak keres. Igaz, hogy főképpen a szegény, tanulatlan oláh rabja ennek a vagyon, értelem és erkölcspusztító szenvedélynek s a magyar köznép az olához viszonyítva jó példa számba mehet: de az emberi érzelmek itt nemzetiségi különbséget nem ismernek s vallás s nemzetiségekre való tekintet nélkül sürgetjük az óvintézkedéseket a törvényhozás részéről! Itt ezen a bajon már társadalmi uton nem segíthetünk; törvényt kell hozni ellene, míg nem késő! Mert, hogy mi lesz ennek a rettenetes szenvedélynek a vége, azt a következő szomorú statisztikából láthatjuk: egyik Köln-vidéki néptanítónak feltűnt, hogy növendékei minden Hétfő-reggelen álmosak, buták és a szellemiek iránt fogékonytalanok. Az okát kutatva, rájött, hogy ezek az ártatlan 6 éves gyermekek alkoholivók és dohányozók. Az első osztályba járó 6 éves 54 növendék közül ugyanis a megejtett vizsgálat szerint az előző napon vendéglőben volt 19; bort ivott 20; sört 24; pálinkát 19; bort és sert 17; bort, sert és pálinkát 14. Közülök 10-en bevallották, hogy előző nap részegek voltak még pedig 9-en annyira, hogy a földön henteregtek; 8-an a részegség miatt hibát követtek el; 19-en dohányoztak és pedig 12-en az apa, 4-en testvéreik s öten katonák ösztönzésére. A maga jó szántából csak egyetlenegy vett cigarettát. „Ezen szomorú statisztika után azt kérde az illető néptanító: ugyan mihez fogjunk mi tanítók az ilyen gyermekekkel és mi lesz ezekből!“

— **Egy jogász és ügyvéd nyilatkozata a debreceni indítványról.** Mint olvasóink előtt ismeretes, lapunk első helyen már a 3-ik számban foglalkozik a Szinay-féle debreceni indítvánnyal. A budapesti „Protestáns egyházi és iskolai lap 2. hasábján hozzá szólott ahoz Tóth Lajos „ügyvé l és egyháztanácsos“ is a nevezett lap 37-ik számában a többek között ezt írja: „Nem körlelkészekre s fiókpresbyteriumokra van tehát szüksége a nagytömegű és hatalmas debreceni gyülekezetnek, hanem külön templomokkal, parókhialis épületekkel, iskolákkal, egymástól független állásu lelkészségekkel s külön presbyteriumokkal ellátva szervezendő

önálló kisebb egyházközségekre, melyek célszerűség szempontjából a közelökben fekvő több ref. egyházközségekkel csatlakozva egy új egyházmegyévé alakulnának s törvényeink értelmében közvetlenül esperesi gondos felügyelet alatt állva, bizonyára jobban megismosodnának s virágzóbb állapotra jutnának, mint a tömeges, de tespedő helyzetben. *Ennél fogva részrehajlás nélkül mondhatjuk, hogy a Tiszántúli egyházkerület helyesen járt el, midőn külön egyházmegyévé alakulhatáshoz, mely tervbe vétetett a nagytömegű egységes debreceni ref. gyülekezetnek, kisebb, de önálló egyházközségekre való elkülönödését s egyházi törvényeinknek megfelelő szervezkedését követelte.*"

— **Szavazatok felbontása.** Szeptember hó 15-én bontotta fel a szavazatbontással megbízott küldöttség az egyházkerületi egyházi tanácsbiróságra és a világi aljegyzőségre begyűlt szavazatokat. A tanácsbiróságra beadott szavazatok közül 158 esett Szeremlei Sámuel h.-m.-vásárhelyi és 111 Dicsőfi József debreceni lelkészre. Ezekon kívül Garzó Gyula 106, Pap Imre 61, Szele György 44, Mitrovics Gyula 35, Ferenczi Gyula dr. 21, Szabolcska Mihály 10 szavazatot nyertek. A többi szavazatok 1—5-ig megoszlottak. Abszolút többséget senki sem nyervén, Szeremlei Sámuel és Dicsőfi József között új szavazás rendeltett el; a szavazás beadásának határidejéül t. évi október 15-ik napja tüzetelt ki. Az aljegyzőségre beadott szavazatok közül dr. Bartha Bélára 431, Padrah Sándorra 132, Fráter Barnára 47, Szinay Gyulára Dr. Magoss Györgyre stb. több-kevesebb szavazat esett, a többiek megoszlottak. E szerint Bartha Béla dr. mint feltétlen többséget nyert, egyházkerületi világi aljegyzőnek lett megválasztva.

— **A h. m.-vásárhelyi ref. egyház a M. P. I. Társaság fogadása alkalmából a részletes programot adó Tájékoztatóját, a vendégek névjegyzékén, az állásaik jelzésével, a vasuti kedvezmény-lapok és a Társaság gyűlésre hívóját f. hó 15—16-án minden jelentkezőnek megküldötte.** A vendégek fogadását a legnagyobb gonddal készíti elő, hogy kiki fennakadás nélkül kényelmesen szállására szállíttassék. A vendégek száma mintegy 250, de több elfogadásra ajánlkozó házigazda maradt vendég nélkül. A vendégek figyelmét felhívjuk a „Tudósítónak“ arra a tételére, melyben névre szóló ebédjegyeiket az ev. ref. egyh. hivatalban a bizottsági szobában átvenni kéretnek szept. 23. esti 7 óráig. Az egyház abból a szempontból, hogy érkező vendégei által főbb vonásokban jelen helyzete alkotásai és törekvései előzetesen megismerhetők legyenek, így ezek mintegy ismerősökként érkezzenek oda, évkönyvét minden vendégnek előre megküldötte. Megemlítjük még, hogy ugyanez alkalomból a belmissió fáradhatlan buzgó férfija Szabó Aladár theol. tanár ur már 21-én a hódmezővásárhelyi új-templomban prédikál és d. u. 5 órakor a reform. ifjúsági egyesület rendes óráján beszélni fog. Világi jeles papunk Szilassy Aladár öméltsága öröme szept. 24, a belmissiói értekezlet után, 5¹/₂ órakor fog összejönni az ifjúság. Isten segítse az egyház építésében törekvő lelkeket s vezérelje össze őket Hódmezővásárhelyen szerencsésen.

— **Egy fény sugarú vallásos társadalmunk borongó egén.** Nagytiszteletű szerkesztő ur! Kedves barátom! Svarecz Bertalan ugrai bérlő s földbirtokos neje Svarecz Paula urnő, f. hó 16-án úgy a maga, mint férje nevében 50—50, összesen 100 koronát adott át nekem, s azzal hozta ez összeget hozzám, hogy azt belátásom

szerint fordítsam ev. ref. egyházunk szegényeinek javára. A felekezeti szűkkeblőség korában, e jöttet is egy fény sugarú vallásos társadalmunk borongó egén. Hadd ragyogjon hát mindnyájunk öröme s buzdítására! Megköszönöm e helyen is az adományt, s a jó szivű adakozóknak életére a szeretet Istenének áldását kívánom. Ugrán, 1902. Szept. 18. Nagy Imre, ev. ref. lelkész.

— **Kossuth-émlékünnepély a kollégiumban.**

Kossuth Lajos születési évének 100-ik fordulóján az egész magyar nép ünnepelvé, csak természetes, hogy az ünneplők sorából nem maradhatott ki a debreceni ös kollégium sem, mely valamikor a nagy és dicső idők napjaiban falai között láthatta a magyar nemzet egének e fénytörő meteorját. A kollégium ünnepélye kettős volt, mind a kettő f. hó 19-én. Az 1-ső délelőtt 9 órakor a főiskolai imateremben folyt le a következő sorrendben: 1. A cantus a hymnust énekelvén 2. Csiky Lajos főiskolai lelkész imádkozott. Szép imát mondott s igen szerencsésen tudta a Kossuth alakját az imádság keretébe úgy beilleszteni, hogy szavai Istenhez szállottak s a dicsőítés nem vált anthropolatréiává. 3. A Kossuth-Hymnus követte az imádságot Pap Zoltántól s 4., az alkalmi beszédet Sinka Sándor gymn. igazgató tartotta. Szerencsés gondolat volt Sinkától, hogy a különben is jól ismert történeti tények kronológikus felsorolása helyett (ki mondhatna itt újat!?) Kossuth tetteinek erkölcsi motívumaira mutatott rá. Így aztán beszéde kilépett a chablanos keretek határaiból. 5-ik helyen Jakab Lajos theologus Ábrányi Emil „Kossuth-émléke“ című költeményét szavalta el s az ünnepélyt a főiskolai énekkar a „Kossuth-induló“-val zárta be. Az ünnepély 2-ik része délután folyt le a főiskola disztermében a következő programmal: 1. „Szózat“ Vörösmartitól. Előadta a főisk. énekkar. 2. Megnyitó beszéd. Tartotta Dr. Kérészy Zoltán akad. igazgató. 3. Alkalmi óda. Irta és elmondta Kun Béla. 4. Kossuth-hymnus Papp Zoltántól. Előadta a főiskolai énekkar. 5. Ünnepi beszéd Fráter Ernő joghallgatótól. 6. Kossuth-nóták. A Magyar-testvérek zenekarának kísérete mellett dalolta Szabó Margit k. a. 7. Felolvasás. Tartotta Milotai István joghallgató. 8. Kossuth-induló. Előadta a főiskolai énekkar.

Tartalomjegyzék: A debreceni indítvány s a református egyház-alkotmány alapelvei. — Papi egyenruha és Protestáns Naptár. Felsővégesi. — Tanügy: Másolat. Veress Imre. — Közéletünk: Az egyháztársadalmi tevékenység módjairól. Lánosz József. — A nyíregyházi leány-internátus felavatása. Andrásy Kálmán. — Egyetemes lelkész értekezlet. Felsővégesi. — Irodalom. — Külföld: A Franciscan Tanulmányok nemzetközi társasága. Balogh Ferencz. — Francia és spanyol egyházi szemle. Barcsa János. — Képek az ausztriai evangéliumi mozgalomról. Veres István. — Külföldiek.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályázat.

A békési ev. ref. főgymnasiumhoz a vallás-tanári tanszékre pályázat hirdettetik; az állás helyettes minőségű s az alkalmazás egy évre szól. Köteles a vallástani órákon kívül egy osztályban magyar nyelvet és történelmet is taní-

tani. Heti óráinak száma 23. Díjazás 1600 korona.

Képesítés tekintetében a konventi határozat irányadó.

Pályázati kérvények szeptember hó 30-ig a főgymnasium igazgatóságához küldendők.

Kelt Békésen, 1902. szept. 18.

Az egyhástanács elnöksége.

**Minden külföldinél
jobbak és olcsóbbak!
a „Debreczeni Vasöntőde és
Géplakatosság“**

aranyéremmel kitüntetett
ék szerkezetű, erőátvitteles

Borsajtói és Szőlőzúzó!

Eladás egyedül gyártelepen: (12-10.)

**Péterfia végén, a
hadházi utczában.**

Az 1901. évi makói ipar és gazdasági kiállításon a nagy diszoklevéllel kitüntetve.

Wegenstein C. L.

első délmagyarországi

orgona-építő müintézet

(gőzerőre berendezve)

Temesvárrott.

Szállit kitünő legujabb rendszer szerint készített

pneumatikus

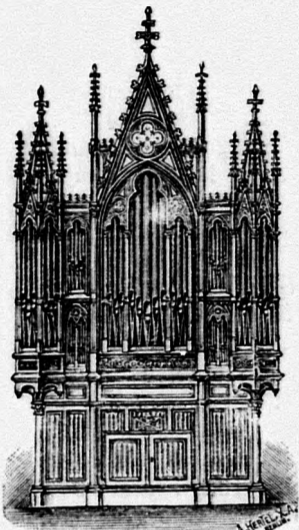
orgonákat

o bármily o

nagyságban

legolcsóbb árak

mellett.

**Az 1896. évi kiállításon a nagy milleniumi
éremmel kitüntetve**

Az új iskola-idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.